

پیشگفتار

سال ۱۳۹۳ را می‌توان سال حاکم شدن آرامش نسبی در حوزه‌های اقتصاد و سیاست دانست، که بهبود چشم انداز مذاکرات هسته‌ای و در پی آن کاهش نوسانات نرخ ارز از مهمترین دلایل این ثبات به شمار می‌رود. از دیگر دستاوردهای سال ۹۳ می‌توان به خروج از رکود و کنترل نرخ تورم اشاره کرد. سال ۹۳ البته اتفاقات ناخوشایندی نیز نظیر کاهش جهانی قیمت نفت تا سطح ۴۴ دلار و کاهش شدید شاخص بورس و تداوم رکود در بازار مسکن را با خود به همراه داشت.

در پایان سال ۱۳۹۳، بر اساس اعلام مرکز آمار ایران نرخ تورم ماه به ماه به ۱۶,۲ درصد رسید. نرخ متوسط تورم نیز برای این سال ۱۵,۶ درصد اعلام شد. میزان تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۸۳، از ۱,۹۷۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۲ به ۲,۰۳۲ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۳ افزایش یافت که بیانگر رشد اقتصادی ۳ درصدی می‌باشد. این میزان از رشد اگر چه نشان دهنده پایان دوران رکود اقتصادی است، اما آمارها نشان می‌دهند اقتصاد ایران هنوز به اندازه خود در سال ۱۳۹۰ (پیش از آغاز رکود) نرسیده است. نرخ بیکاری در سال ۱۳۹۳ تغییر چندانی نسبت به سال ۱۳۹۲ نداشته است و به طور متوسط از ۱۰,۴ درصد در نه ماهه اول سال ۱۳۹۲ به ۱۰,۲ درصد در نه ماهه اول سال ۱۳۹۳ رسید.

بانک مرکزی به ادامه روند افزایش پوشش آمار پولی ادامه داد و این امر باعث غیر قابل مقایسه شدن رشد سال‌های ۹۳ و ۹۲ گردید. به همین دلیل در این گزارش، از آمار رشد سال ۹۱ به عنوان مبنای مقایسه استفاده می‌کنیم. رشد سپرده‌ها، نقدینگی و پایه پولی در پایان سال ۹۳ کاهش یافت، که حاکی از انضباط پولی بانک مرکزی در این دوره است. آمارها نشان می‌دهد بانک مرکزی در عدم اعطای تسهیلات به دولت (و همکاری دولت در این زمینه) موفق بوده است، به طوری که خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی از ۳۸,۷ تریلیون ریال در پایان سال ۹۲ به ۳۸,۵ تریلیون ریال در پایان سال ۹۳ رسید. اما بانک مرکزی نتوانست جلوی اضافه برداشت بانک‌ها را بگیرد، به طوری که مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها حدود ۴۲ درصد افزایش یافت.

در دوره مورد بررسی با پیوستن یک بانک و دو موسسه مالی و اعتباری مجاز به سیستم بانکی کشور، آمار پولی و بانکی اندکی به واقعیت نزدیک‌تر شد، ولی هنوز تعداد قابل ملاحظه‌ای موسسه مالی و اعتباری خارج از سیستم رسمی و بدون مجوز بانک مرکزی به فعالیت ادامه می‌دهند. نسبت مطالبات معوق سیستم بانکی به کل تسهیلات اندکی بهبود یافت و از ۱۴,۱ در سال ۹۲ به ۱۲,۱ در سال ۱۳۹۳ کاهش یافت. این کاهش نسبت مطالبات معوق را می‌توان ناشی از کاهش

تورم و ثبات بازار ارز، رشد اقتصادی مثبت و خروج نسبی از رکود، و پی‌گیری‌های قضایی جدی از سوی بانک مرکزی دانست، اما اثر عدم شفافیت صورت‌های مالی بانک‌ها، استمهال، و عدم طبقه‌بندی صحیح مطالبات غیرجاری را نیز نباید نادیده گرفت.

با اعمال تعدیلات آماری انجام شده در پایان سال ۹۳، بانک مرکزی توانست رشد پایه پولی را در حد ۱۰٫۶ درصد حفظ نماید، اما رشد نقدینگی به ۲۲٫۳ درصد رسید که نسبت به رشد ۳۰ درصدی دوره مشابه سال ۹۱ کمتر است. به نظر می‌رسد در قبال فشار تقاضا برای تسهیلات، بانک‌ها از مزاد ظرفیت اعتباری خود استفاده کرده‌اند، زیرا تسهیلات بخش خصوصی طی سال ۹۳ حدود ۱۶٫۲ درصد رشد کرده است. در نتیجه ضریب فزاینده نقدینگی از ۴٫۷ در سال ۹۱ به ۶ در سال ۹۳ افزایش یافت.

ارقام اجزای پایه پولی از طرف منابع نشان می‌دهد که "مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها" از عوامل فزاینده و "خالص دارایی‌های خارجی" و "مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی" و "خالص سایر ارقام" از عوامل کاهنده پایه پولی بوده‌اند.

در یازده ماهه نخست سال ۹۳، کسری بودجه ۴۳ درصد نسبت به دوره مشابه سال پیش از آن افزایش یافت که ۵۹ درصد بیش از بودجه مصوب بوده است. متأسفانه به دلیل عدم انتشار آمار رسمی، از نحوه تامین مالی آن اطلاعی در دسترس نیست. البته می‌بایست خاطر نشان کرد که این نخستین بودجه تهیه و اجرا شده دولت جدید می‌باشد و بودجه سال پیش از آن، توسط دولت دهم تهیه و به تصویب رسیده بود که در نیمه دوم سال ۹۲، دولت یازدهم عملکرد آن را عهده‌دار شد.

ارزش افزوده بخش نفت طی سال ۱۳۹۳، رشد مثبت ۴٫۸ درصدی داشت که نسبت به سال قبل بهبود قابل توجهی نشان می‌دهد. آمارها همچنین نشان می‌دهند سهم نفت از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۳ حدود ده درصد بود که مشابه سال ۱۳۹۲ می‌باشد. در صورتی که سهم نفت از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۰ (پیش از شروع تحریم‌ها) بیش از ۱۶ درصد بود. کاهش سهم نفت از تولید ناخالص داخلی به دلیل تشدید تحریم‌ها علیه ایران اتفاق افتاد که از یک سو مشارکت شرکت‌های تراز اول را در سرمایه‌گذاری بخش نفت و گاز کاهش داد و از سوی دیگر تقاضا برای نفت ایران را کم کرد.

گزارش رسمی در خصوص وضعیت تولید و صادرات نفت در سال ۱۳۹۳ توسط مراجع آماری داخلی منتشر نشده است. اما بر اساس گزارش ماهانه بازار نفت اوپک، تولید نفت ایران در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال قبل از آن تغییر چندانی نداشته است.

ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۳ به حدود ۱۳۶ تریلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل، ۳,۸ درصد رشد نشان می‌دهد. در حال حاضر ارزش افزوده این بخش کمتر از ۷ درصد تولید ناخالص داخلی می‌باشد.

رشد ارزش افزوده بخش ساختمان طی سال ۱۳۹۳ به منفی ۰,۴ درصد رسید که نسبت به رشد منفی ۳,۱ درصدی سال ۱۳۹۲ اندکی بهبود نشان می‌دهد و حکایت از کاهش مشکلات در این زیر بخش اقتصادی دارد.

طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، کل درآمدهای دولت به ۱۳۷۹,۸ تریلیون ریال رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳۱,۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. هزینه‌های دولت نیز در این مدت معادل ۱۵۱۷ تریلیون ریال بود که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۲,۹ درصد افزایش یافته است. بر این اساس کسری بودجه دولت طی مدت مذکور برابر ۱۴۰,۵ تریلیون ریال بوده است که نسبت به یازده ماهه سال قبل، ۴۳ درصد افزایش نشان می‌دهد.

دو وجه بارز بودجه دوره مورد بررسی، صرفنظر از عدم اتکا به تسهیلات بانک مرکزی که در بالا به آن اشاره شد، افزایش قابل توجه سهم مالیات بر ارزش افزوده از درآمدهای مالیاتی غیر مستقیم دولت و بهبود وضعیت بودجه عمرانی در هزینه‌های دولت بود. هزینه‌های عمرانی صورت گرفته طی ۱۱ ماهه نخست سال معادل ۶۷ درصد بودجه مصوب بود که نسبت به عملکرد مدت مشابه سال قبل ۱۱۹,۳ درصد افزایش نشان می‌دهد.

شاخص بورس تهران در سال ۱۳۹۳، با ۲۱ درصد کاهش از ۷۹,۰۱۴ واحد در ابتدای سال به ۶۲,۵۳۲ واحد در پایان اسفند ماه رسید. در حقیقت، بورس اوراق بهادار تهران روند نزولی خود را از ابتدای فصل چهارم سال ۱۳۹۲ آغاز کرده و با شروع سال ۱۳۹۳ این روند نزولی ادامه یافت. نا اطمینانی نسبت به آینده مذاکرات، ابهام در قیمت خوراک گاز پتروشیمی‌ها، و سیاست گذاری‌های نادرست در بورس اوراق بهادار از جمله عواملی بودند که باعث شد این روند نزولی در سال ۱۳۹۳ نیز ادامه یابد.

طی یازده ماهه اول سال ۱۳۹۳، موازنه پرداخت‌های کشور ۵,۷ میلیارد دلار مثبت بود که نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن، ۱۶,۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. دلایل اصلی این امر، کاهش صادرات نفتی به دلیل کاهش قیمت نفت در سال ۱۳۹۳، افزایش واردات (نسبت به سال قبل از آن که واردات به شدت کاهش یافته بود)، و در نتیجه کاهش تراز تجاری بوده است.

طی این دوره تراز حساب جاری از ۳۰٫۶ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه نخست سال ۱۳۹۲ با ۲۲ درصد کاهش به ۲۳٫۸ میلیارد دلار، در دوره مشابه سال ۱۳۹۳ رسید. خالص حساب سرمایه از منفی ۱۴ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه اول سال ۱۳۹۲ به منفی ۷٫۹ میلیارد دلار در طی مدت مذکور در سال ۱۳۹۳ رسید. با روی کار آمدن دولت جدید این انتظار به وجود آمد که وضعیت اقتصادی بهبود یابد و به پیروی از آن روند منفی نقل و انتقالات سرمایه‌ای بهبود یابند. شواهد نشان دهنده کاهش سرعت خروج سرمایه از کشور در سال ۹۳ می‌باشد.

بخش واقعی

آمارهای رسمی منتشر شده نشان می‌دهند تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۸۳، از ۱،۹۷۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۲ به ۲،۰۳۲ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۳ افزایش یافت که بیانگر رشد اقتصادی ۳ درصدی می‌باشد. رشد اقتصادی بدون احتساب بخش نفت نیز طی سال ۱۳۹۳ به ۲٫۸ درصد رسید. این رقم در سال ۹۲، منفی ۱٫۱ درصد بود. این میزان از رشد اگرچه نشان‌دهنده پایان دوران رکود اقتصادی است، اما آمارها نشان می‌دهند اقتصاد ایران هنوز به اندازه پیشین خود در سال ۱۳۹۰ (قبل از آغاز رکود) نرسیده است.

به طور کلی، بخش نفت با ۴٫۸ درصد رشد بالاترین و بخش خدمات پایین‌ترین رشد ارزش افزوده را به خود اختصاص داده‌اند. برآورد ارزش افزوده بخش‌های مختلف نشان می‌دهد رشد ارزش افزوده بخش نفت از منفی ۸٫۹ درصد در سال ۱۳۹۲ به مثبت ۴٫۸ درصد طی سال ۱۳۹۳ رسیده است که نشانگر بهبود نسبی در این بخش می‌باشد. بخش نفت با سهم مشارکت حدود ۱۰ درصد در تولید ناخالص داخلی، حدود ۰٫۵ درصد از رشد سه درصدی اقتصاد را به خود اختصاص می‌دهد.

رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال پیش از آن کاهش یافت و از ۴٫۷ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۳٫۸ درصد در سال ۱۳۹۳ رسید. این بخش بر خلاف سال گذشته، پایین‌ترین سهم در رشد اقتصادی سال ۱۳۹۳ را به خود اختصاص داده است. رشد ارزش افزوده بخش صنایع و معادن که در سال ۱۳۹۲ حدود منفی ۲٫۹ درصد بود به مثبت ۵ درصد طی سال ۱۳۹۳ رسید که نشان‌دهنده بهبود نسبی در این بخش اقتصادی است. رشد ارزش افزوده بخش خدمات نیز از منفی ۱٫۵ درصد به مثبت ۲٫۴ درصد رسید. با توجه به سهم حدود ۶۰ درصدی خدمات در تولید ناخالص داخلی، بهبود اوضاع در این بخش اقتصادی نیمی از رشد اقتصادی سال مذکور را سبب شده است. جدول زیر، رشد اقتصادی و ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصاد را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۱: رشد اقتصادی و ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی سال ۱۳۹۳ در مقایسه با سال ۱۳۹۲

شرح	رشد		سهام		سهام در رشد	
	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲
نفت	۴,۸٪	-۸,۹٪	۱۰,۲٪	۱۰,۱٪	۰,۵٪	-۱٪
کشاورزی	۳,۸٪	۴,۷٪	۶,۷٪	۶,۶٪	۰,۳٪	۰,۳٪
صنایع و معادن	۵٪	-۲,۹٪	۲۶,۴٪	۲۵,۹٪	۱,۳٪	-۰,۸٪
خدمات	۲,۴٪	-۱,۵٪	۶۰,۳٪	۶۰,۶٪	۱,۵٪	-۰,۹٪
رشد اقتصادی با احتساب نفت	۳٪	-۱,۹٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	۳٪	-۱,۹٪
رشد اقتصادی بدون احتساب نفت	۲,۸٪	-۱,۱٪	-	-	-	-

منبع: بانک مرکزی.

بررسی تولید ناخالص داخلی از سمت مخارج نیز نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۳، تشکیل سرمایه ثابت با ۳,۵ درصد رشد، بالاترین رشد را در میان سایر اقلام هزینه نهایی داشته است که نسبت به رشد منفی ۶,۹ درصدی سال گذشته بهبود چشمگیری را نشان می‌دهد.

جدول زیر مقادیر رشد اجزای تولید ناخالص داخلی از سمت مخارج را در سال ۱۳۹۳ در مقایسه با سال پیش از آن نشان می‌دهد.

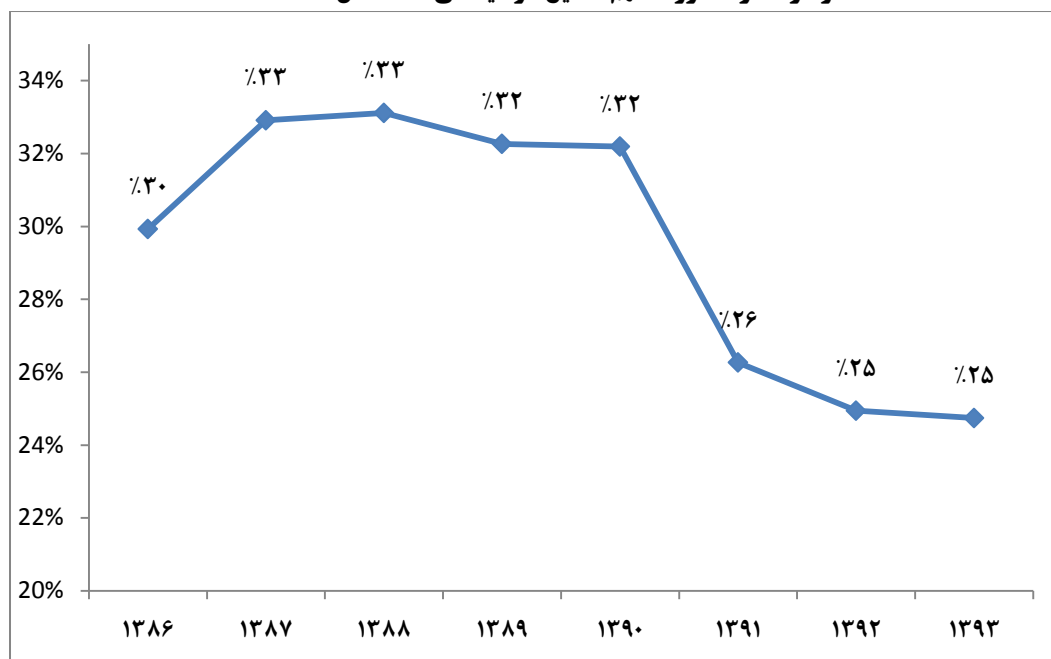
جدول شماره ۲: اجزای تولید ناخالص داخلی از سمت هزینه نهایی

شرح	سهام		رشد		سهام در رشد	
	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲
مصرف خصوصی	۴۷,۸٪	۴۸,۴٪	۳,۱٪	-۱٪	۱,۵٪	-۰,۵٪
مصرف دولتی	۸,۵٪	۸,۷٪	۲,۷٪	۱,۶٪	۰,۲٪	۰,۱٪
تشکیل سرمایه ثابت	۲۴,۷٪	۲۴,۹٪	۳,۵٪	-۶,۹٪	۰,۹٪	-۱,۸٪

سهام تشکیل سرمایه طی سال‌های اخیر و در اثر رکود و تحریم‌های بین‌المللی به طور قابل توجهی کاهش داشته و از ۳۳ درصد در سال ۱۳۸۸، به کمتر از ۲۵ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

نمودار زیر روند نزولی سهم تشکیل سرمایه طی هشت سال اخیر را نشان می‌دهد:

نمودار شماره ۱: روند سهم تشکیل سرمایه طی هشت سال گذشته

بخش نفت

همان گونه که در بخش قبلی گفته شد ارزش افزوده بخش نفت طی سال ۱۳۹۳، رشد مثبت ۴٫۸ درصدی داشت که نسبت به سال قبل بهبود قابل توجهی نشان می‌دهد. آمارها همچنین نشان می‌دهند سهم نفت از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۳ حدود ده درصد بود که مشابه سال ۱۳۹۲ می‌باشد. در صورتی که سهم نفت از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۰ (پیش از شروع تحریم‌ها) بیش از ۱۶ درصد بود. کاهش سهم نفت از تولید ناخالص داخلی به دلیل تشدید تحریم‌ها علیه ایران اتفاق افتاد که از یک سو مشارکت شرکت‌های تراز اول را در سرمایه‌گذاری بخش نفت و گاز کاهش داد و از سوی دیگر تقاضا برای نفت ایران را کم کرد.

گزارش رسمی درخصوص وضعیت تولید و صادرات نفت در سال ۱۳۹۳ توسط مراجع آماری داخلی منتشر نشده است اما بر اساس گزارش ماهانه بازار نفت اوپک، تولید نفت ایران در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال قبل از آن تغییر چندانی نداشته است. جدول زیر مقادیر تولید و میانگین قیمت نفت ایران را در فواصل دو ماهه نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳: تولید و متوسط قیمت نفت خام ایران طی سال ۱۳۹۳ (تولید به میلیون بشکه در روز)

شرح/سال	فروردین	خرداد	مرداد	مهر	آذر	اسفند
تولید ایران	۲,۷۸۵	۲,۷۷۲	۲,۷۶۹	۲,۷۴۲	۲,۷۷۹	۲,۷۷۸
قیمت (دلار)	۱۰۴	۱۰۷	۱۰۱	۸۵	۵۹	۵۳

Source: OPEC Monthly Oil Market Report

بر خلاف تولید نفت، قیمت نفت در سال گذشته با سقوط تاریخی مواجه شد به طوری که متوسط قیمت هر بشکه نفت سبد اوپک از ۱۰۴ دلار در فروردین ۱۳۹۳، به ۵۳ دلار به ازای هر بشکه در اسفند ماه همان سال رسید. کارشناسان عوامل مختلفی را در کاهش قیمت نفت اثرگذار می‌دانند که مهمترین آنها عبارت از توسعه تولید نفت شیل^۱، وضعیت نامساعد اقتصادی بزرگ‌ترین اقتصادهای جهان نظیر چین و ژاپن و کشورهای اروپایی و در نتیجه پیش‌بینی کاهش سرعت رشد تقاضا و سیاست عربستان برای کاهش قیمت نفت به جهت غیراقتصادی کردن استحصال نفت شیل می‌باشد.

بخش کشاورزی

ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۳ به حدود ۱۳۶ تریلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل، ۳٫۸ درصد رشد نشان می‌دهد. در حال حاضر ارزش افزوده این بخش کمتر از ۷ درصد تولید ناخالص داخلی می‌باشد. میزان صادرات محصولات کشاورزی نیز در سال ۱۳۹۳ به لحاظ ارزش ۲۷ درصد نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش داشته و از حدود ۵،۳۵۰ میلیارد دلار به ۶،۷۷۱ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۳ رسیده است.

رشد شاخص بهای تولیدکننده در بخش کشاورزی بر خلاف سال پیش از آن، که همواره از بخش‌های صنعت و خدمات بالاتر بود، در سال ۱۳۹۳ پس از گذر از دو ماه اول سال، روند نزولی خود را آغاز کرده و در نیمه دوم سال پایین‌تر از رشد سایر بخش‌های اقتصادی قرار گرفت.

رشد این شاخص به طور متوسط طی سال مذکور ۱۸ درصد بوده ولی روند آن نزولی بوده و از ۳۶ درصد در فروردین ماه به ۹٫۸ درصد در اسفندماه کاهش یافته است. رشد این شاخص در دو ماه اول سال نسبت به رشد شاخص بخش خدمات بالاتر بوده، اما پس از آن پایین‌تر از رشد شاخص بخش خدمات قرار گرفته است. همچنین رشد شاخص بخش کشاورزی از شهریورماه اغلب از رشد بخش صنعت نیز کمتر بوده است.

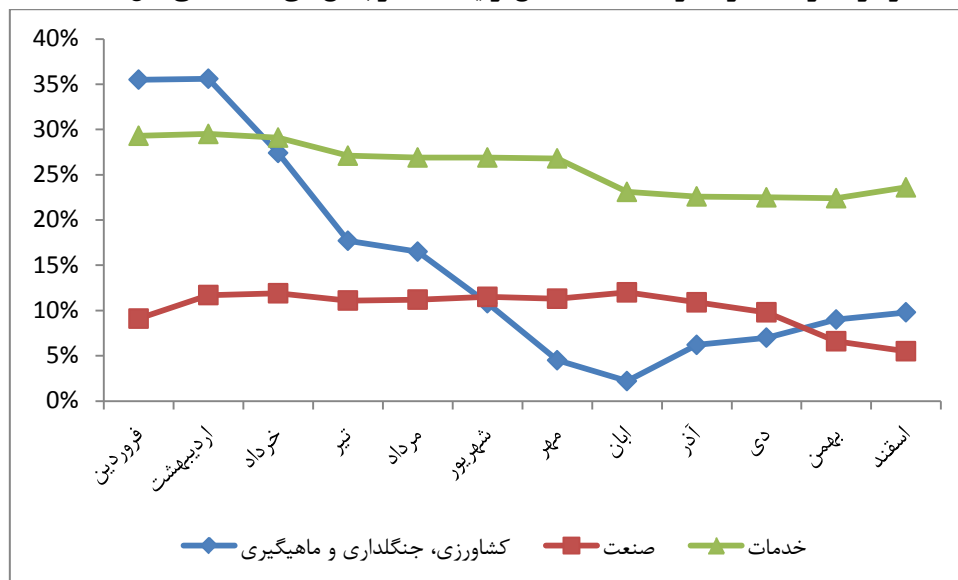
به طور کلی می‌توان گفت که در سال ۱۳۹۳ هزینه تولید بخش کشاورزی نسبت به کل اقتصاد و بخش صنعت کمتر افزایش یافته است.

نقش بخش کشاورزی در ایجاد اشتغال و جذب نیروی انسانی طی دهه‌های اخیر همواره نزولی بوده و سهم شاغلین این بخش از ۲۵٫۲ درصد در سال ۱۳۷۶ به ۱۸٫۵ درصد در نه ماهه اول سال ۱۳۹۳ کاهش نشان می‌دهد. این آمار

۱ . Shale Oil

نشان‌دهنده عقب ماندن بخش کشاورزی و خطری است که از این بابت اقتصاد کشور و محیط زیست را تهدید می‌نماید.

نمودار شماره ۲: متوسط رشد سالانه شاخص تولیدکننده در بخش‌های مختلف طی سال ۱۳۹۳

منبع: بانک مرکزی

بخش ساختمان

رشد ارزش افزوده بخش ساختمان طی سال ۱۳۹۳ به منفی ۰,۴ درصد رسید که نسبت به رشد منفی ۳,۱ درصدی سال ۱۳۹۲ اندکی بهبود نشان می‌دهد و حکایت از کاهش مشکلات در این زیر بخش اقتصادی دارد. اما همچنان، رکود بخش مسکن را می‌توان یکی از جدی‌ترین چالش‌های اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۳ دانست.

تعداد مجوزهای ساختمانی صادر شده در کل مناطق شهری طی نه ماهه اول سال ۱۳۹۳ به ۸۲ هزار فقره رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. بیشترین کاهش در مجوزها ساختمانی مربوط به تهران با ۵۶ درصد کاهش می‌باشد.

سرمایه‌گذاری در بخش ساختمان طی نه ماهه اول سال ۱۳۹۳ به ۶۱۷ تریلیون ریال رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۵ درصد رشد نشان می‌دهد. با توجه به اینکه شاخص قیمت مصالح و خدمات ساختمانی در همین دوره ۱۰,۷ درصد افزایش داشته است، سرمایه‌گذاری واقعی در بخش ساختمان طی این مدت نسبت به مدت مشابه سال قبل کمتر نیز بوده است.

رشد سرمایه‌گذاری در ساختمان‌های تکمیل‌شده منفی ۱,۵ درصد، در ساختمان‌های نیمه‌تمام ۱۰ درصد و در ساختمان‌های شروع‌شده ۱,۹ درصد بوده است. این نکته بیانگر آن است که سهم قابل توجهی از رشد سرمایه‌گذاری در این بخش، جهت ساخت مسکن جدید نبوده است.

سطح زیربنای ساختمان‌های در دست احداث نیز نسبت به دوره مشابه سال قبل ۵۰ درصد کاهش داشته و از ۱۰۲,۶ میلیون متر مربع در نه ماهه اول سال ۱۳۹۲ به ۵۱ میلیون متر مربع در مدت مشابه سال ۱۳۹۳ رسیده است.

جدول شماره ۴: تعداد مجوزهای ساختمانی صادر شده توسط شهرداری‌های کشور سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳

درصد تغییر			نه ماهه ۱۳۹۳			نه ماهه ۱۳۹۲			مناطق شهری
زیربنا	سرمایه‌گذاری	تعداد	زیربنا	سرمایه‌گذاری	تعداد	زیربنا	سرمایه‌گذاری	تعداد	
-۵۰٪	۵٪	-۳۵٪	۵۱	۶۱۷,۰۸۵	۸۱,۹۶۵	۱۰۲,۶	۵۸۵,۰۲۳	۱۲۶,۶۵۲	کل مناطق شهری
-۶۸٪	۱۲٪	-۵۶٪	۱۲	۱۵۵,۷۴۴	۷,۷۵۳	۳۸,۶	۱۳۸,۹۸۷	۱۷,۵۷۹	تهران
-۴۷٪	۶٪	-۳۹٪	۱۷	۲۵۱,۴۹۸	۲۱,۶۰۱	۳۲	۲۳۶,۲۴۴	۳۵,۶۵۵	شهرهای بزرگ
-۳۱٪	۰٪	-۲۸٪	۲۲	۲۰۹,۸۴۳	۵۲,۶۱۱	۳۲	۲۰۹,۷۹۲	۷۳,۴۱۸	سایر مناطق شهری

منبع: بانک مرکزی

بخش صنعت

رشد ارزش افزوده بخش صنعت از منفی ۲,۹ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۵ درصد در سال ۱۳۹۳ رسیده است. طی سال ۱۳۹۳، بالغ بر ۳,۲۵۳ فقره پروانه بهره‌برداری از واحدهای صنعتی صادر گردید که نسبت به سال قبل ۱۸ درصد رشد نشان می‌دهد. رشد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی در سال ۱۳۹۲، منفی ۱۴ درصد بود. رشد پروانه‌های بهره‌برداری نشان‌دهنده انتظارات مثبت سرمایه‌گذاران از آینده وضعیت اقتصادی و همچنین کاهش محدودیت‌ها و موانع سرمایه‌گذاری در کشور است.

با توجه به اینکه دریافت پروانه‌های تاسیس نسبت به پروانه‌های بهره‌برداری به مراتب آسانتر است، تعداد پروانه‌های تاسیس صنعتی چندان حاوی اطلاعات خاصی جهت تجزیه و تحلیل نیستند. لذا تنها به ارائه آمار و اطلاعات در این خصوص بسنده می‌کنیم.

تعداد پروانه‌های تاسیس صادر شده واحدهای صنعتی در سال ۱۳۹۳، ۱۸,۶۸۰ فقره بود که نسبت به سال قبل ۲,۹ درصد کاهش نشان می‌دهد. پیش‌بینی میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های تاسیس صادر شده نیز در سال ۱۳۹۳، بالغ بر ۱۰۶۹ تریلیون ریال بوده است که نسبت سال قبل ۱۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. این در حالی است

که رشد تعداد پروانه‌های تاسیس و پیش‌بینی سرمایه‌گذاری آنها در سال ۱۳۹۲، به ترتیب ۲۴ درصد و ۹۷ درصد بوده است.

جدول زیر، تعداد و سرمایه در نظر گرفته شده پروانه‌های تاسیس و بهره‌برداری واحدهای صنعتی را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۵: پروانه‌های تاسیس و بهره‌برداری در سال ۱۳۹۳ در مقایسه با سال ۱۳۹۲

سرمایه گذاری (میلیارد ریال)				تعداد				شرح
رشد ۱۳۹۳	رشد ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	رشد ۱۳۹۳	رشد ۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	
-۱۵,۴٪	۹۷٪	۱,۰۶۹,۱۰۲	۱,۲۶۳,۴۵۰	-۲,۹٪	۲۴٪	۱۸,۶۸۰	۱۹,۲۲۸	پروانه تاسیس
۶,۶٪	۳۶٪	۹۱,۸۸۹	۸۶,۱۹۸	۱۷,۶٪	-۱۴٪	۳,۲۵۳	۲,۷۶۶	پروانه بهره برداری

بر اساس شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور، صنایع تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر بالاترین رشد شاخص را در میان صنایع مختلف به خود اختصاص داده‌اند، در حالیکه در سال ۹۲، این صنعت افت قابل توجهی را تجربه کرده بود. صنایع تولید محصولات از توتون و تنباکو با افت ۴۰ درصدی تولید در سال ۹۳، بدترین وضعیت را در سال گذشته داشته‌اند.

جدول شماره ۶: درصد تغییر شاخص تولید برخی گروه‌های صنعتی در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ (۱۰۰=۱۳۹۰)

درصد تغییر شاخص تولید	ضریب اهمیت ارزش افزوده صنعت	گروه صنایع تولید
۱,۷	۲۶,۱۶	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی
۳,۹	۱۹,۹۸	صنایع تولید فلزات اساسی
۵۱,۲	۱۶,۳۳	صنایع تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر
-۲,۷	۹,۴۵	صنایع تولید محصولات کانی غیر فلزی (شامل سیمان، کاشی و ...)
۸	۷,۴	صنایع تولید مواد غذایی
۱۱,۱	۳,۹۸	صنایع تولید ماشین آلات مولد و انتقال نیروی برق و دستگاه‌های برقی
-۱۰,۲	۱,۸۱	صنایع تولید منسوجات
-۴۰,۲	۰,۴۷	صنایع تولید محصولات از توتون و تنباکو
-۵,۹	۰,۱۶	تولید پوشاک، به جز پوشاک از پوست خردار
۱۸,۹	۰,۰۸	صنایع تولید چرم و مصنوعات چرمی (کیف، کفش، چمدان و غیره)

منبع: بانک مرکزی

رشد قابل توجه تولید خودروهای سرمایه‌ای که مصارف تولیدی دارند، به خوبی خروج از رکود در سال ۱۳۹۳ را نشان می‌دهد. جدول زیر، رشد تولید خودرو در سال ۱۳۹۳ را به تفکیک نوع خودرو نشان می‌دهد:

جدول شماره ۷: تولید انواع خورده در سال ۱۳۹۳ در مقایسه با سال ۱۳۹۲

نام محصول	واحد سنجش	سال ۹۲	سال ۹۳	رشد
انواع سواری	هزار دستگاه	۶۲۴,۷	۹۵۸,۳	٪۵۳
وانت	هزار دستگاه	۱۰۴,۶	۱۵۰,۹	٪۴۴
اتوبوس و مینی بوس	هزار دستگاه	۰,۵	۰,۷	٪۴۰
کامیون کشنده	هزار دستگاه	۷,۱	۲۰,۲	٪۱۸۵
کمباین	دستگاه	۲۰,۲	۵۶۱	٪۱۷۸
تراکتور	دستگاه	۲۷,۱۲۲	۲۲,۴۲۹	-٪۱۷

اشتغال

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در سال ۱۳۹۳ تغییر چندانی نسبت به سال ۱۳۹۲ نداشته است. و به طور متوسط از ۱۰,۴ درصد در نه ماهه اول سال ۱۳۹۲ به ۱۰,۲ درصد در نه ماهه اول سال ۱۳۹۳ رسیده است. نرخ بیکاری فصلی نیز از ۱۰,۳ درصد در پاییز ۱۳۹۲ به ۱۰,۵ درصد در پاییز سال ۱۳۹۳ افزایش یافت.

البته باید توجه داشت طی چند سال اخیر آمار بیکاری ارائه شده از طرف مرکز آمار ایران به کرات مورد تردید و ایراد کارشناسان قرار گرفته است زیرا ارقام رسمی اعلام شده به عنوان نرخ بیکاری، غالباً با دیگر نماگرهای اقتصادی، به خصوص رشد تولید ناخالص داخلی، هماهنگی ندارد. در سال ۱۳۹۱ نیز، علی رغم شرایط رکود تورمی و رشد اقتصادی منفی تکان دهنده (۵,۸- درصد)، نرخ بیکاری بر اساس گزارش مرکز آمار اندکی کاهش یافته بود؛ در حالی که تحت شرایط رکود تورمی و بنا به گزارش مراکز رسمی، بسیاری از بنگاه‌های اقتصادی دست به تعدیل نیرو زده بودند یا تعطیل شده بودند.

مرکز آمار اعلام نموده است گزارش‌های خود را بر اساس تعاریف سازمان بین‌المللی کار تهیه و تنظیم می‌نماید اما در حال حاضر مواردی وجود دارد که از نظر اقتصادی فاقد توجیه به نظر می‌رسد، مانند تعریف شاغل بر اساس حداقل ساعت کار یک ساعت در هفته، شاغل شمردن دانشجویان و در نظر گرفتن جمعیت ۱۰ سال به بالا به عنوان جمعیت فعال. اخیراً مرکز آمار برای اولین بار بعد از سال ۱۳۸۴، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ سال و بیشتر را اعلام کرده است. جالب توجه آن که نرخ بیکاری اعلام شده برای جمعیت ۱۵ سال و بیشتر با نرخ بیکاری جمعیت ۱۰ سال و بیشتر هیچ تفاوتی ندارد که صحت این آمار را با تردید مواجه می‌سازد.

جدول شماره ۸: نرخ بیکاری جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۴ (درصد)

سال	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	متوسط بیکاری سالانه
۱۳۸۴	۱۱,۹	۱۰,۹	۱۰,۹	۱۲,۱	۱۱,۵
۱۳۸۵	۱۱,۱	۱۰,۲	۱۱,۲	۱۲,۱	۱۱,۲
۱۳۸۶	۱۱	۹,۹	۹,۸	۱۱,۹	۱۰,۶
۱۳۸۷	۹,۶	۱۰,۲	۹,۵	۱۲,۵	۱۰,۵
۱۳۸۸	۱۱,۱	۱۱,۳	۱۱,۲	۱۴,۱	۱۱,۲
۱۳۸۹	۱۳,۵	۱۳,۶	۱۲,۱	۱۴,۶	۱۳,۵
۱۳۹۰	۱۲,۳	۱۱,۱	۱۱,۸	۱۴,۱	۱۲,۳
۱۳۹۱	۱۲,۹	۱۲,۴	۱۱,۲	۱۲,۴	۱۲,۲
۱۳۹۲	۱۰,۶	۱۰,۴	۱۰,۳	۱۰,۵	۱۰,۴
۱۳۹۳	۱۰,۷	۹,۵	۱۰,۵	-	-

منبع: مرکز آمار ایران،

نکته: روش نمونه‌گیری و تعاریف از سال ۱۳۸۴ به بعد تغییر نموده است.

نرخ بیکاری جوانان در سال ۹۳ نسبت به سال ۹۲ کاهش نشان می‌دهد. اما همچنان نرخ بیکاری جوانان تا دو و نیم برابر نرخ بیکاری کل است. این موضوع نشان می‌دهد هنوز از نظر اشتغال در منطقه بحران‌زا قرار داریم. علاوه بر این، نرخ بیکاری جوانان به دلیل آسیب‌های اجتماعی مترتب بر آن، از اهمیت دوچندانی نسبت به نرخ بیکاری کل برخوردار است.

جدول شماره (۹)، نرخ بیکاری جوانان در سال ۱۳۹۳ در مقایسه با سال ۱۳۹۲ را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۹: نرخ بیکاری جوانان (درصد)

سال	۱۳۹۲	بهار ۱۳۹۳	تابستان ۱۳۹۳	پاییز ۱۳۹۳
جوانان ۱۵-۲۴ ساله	۲۶,۹	۲۴,۸	۲۲,۹	۲۵,۷
جوانان ۱۵-۲۹ ساله	۲۴,۵	۲۲,۲	۲۰,۲	۲۱,۸
نرخ بیکاری کل	۱۲,۲	۱۰,۷	۹,۵	۱۰,۵

منبع: مرکز آمار ایران

سهم بخش‌های مختلف اقتصادی در اشتغال نیز در سال گذشته تغییر چندانی نداشته و تنها اندکی از سهم بخش‌های کشاورزی و صنعت کاسته و به بخش خدمات افزوده شده است. جدول زیر سهم بخش‌های اقتصادی از اشتغال کشور طی سال ۱۳۹۳ را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱۰: سهم بخش‌های اقتصادی از اشتغال (به درصد)

۱۳۹۳			۱۳۹۲			بخش اقتصادی / بازه زمانی
پاییز	تابستان	بهار	پاییز	تابستان	بهار	
۱۶,۸	۱۹	۱۹,۶	۱۷,۵	۱۹,۵	۱۹,۷	کشاورزی
۳۴,۴	۳۳,۶	۳۳	۳۴,۵	۳۳,۹	۳۳,۷	صنعت
۴۸,۸	۴۷,۴	۴۷,۳	۴۸	۴۶,۵	۴۶,۵	خدمات

وضع مالی دولت

بر اساس گزارش بانک مرکزی، طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، کل درآمدهای دولت به ۱۳۷۹,۸ تریلیون ریال رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳۱,۸ درصد رشد یافته است. هزینه‌های دولت در این مدت نیز معادل ۱۵۱۷ تریلیون ریال بود که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۲,۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. بر این اساس، کسری بودجه دولت طی مدت مذکور برابر ۱۴۰,۵ تریلیون ریال بوده است که نسبت به یازده ماهه سال قبل، ۴۳ درصد افزایش یافته است. به این ترتیب نرخ رشد درآمدها، هزینه‌های دولت و نرخ رشد کسری بودجه بیش از نرخ تورم بوده است. نکته مهم در خصوص وضعیت مالی دولت در سال ۱۳۹۳ آن است که این نخستین بودجه تهیه و اجرا شده دولت جدید می‌باشد و بودجه سال ۱۳۹۲ توسط دولت دهم تهیه و به تصویب رسیده بود که در نیمه دوم سال، دولت یازدهم عملکرد آن را عهده‌دار شد. جدول زیر، وضعیت مالی دولت در یازده ماهه سال ۱۳۹۳ را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۱۱: وضعیت مالی دولت در یازده ماهه سال ۱۳۹۳

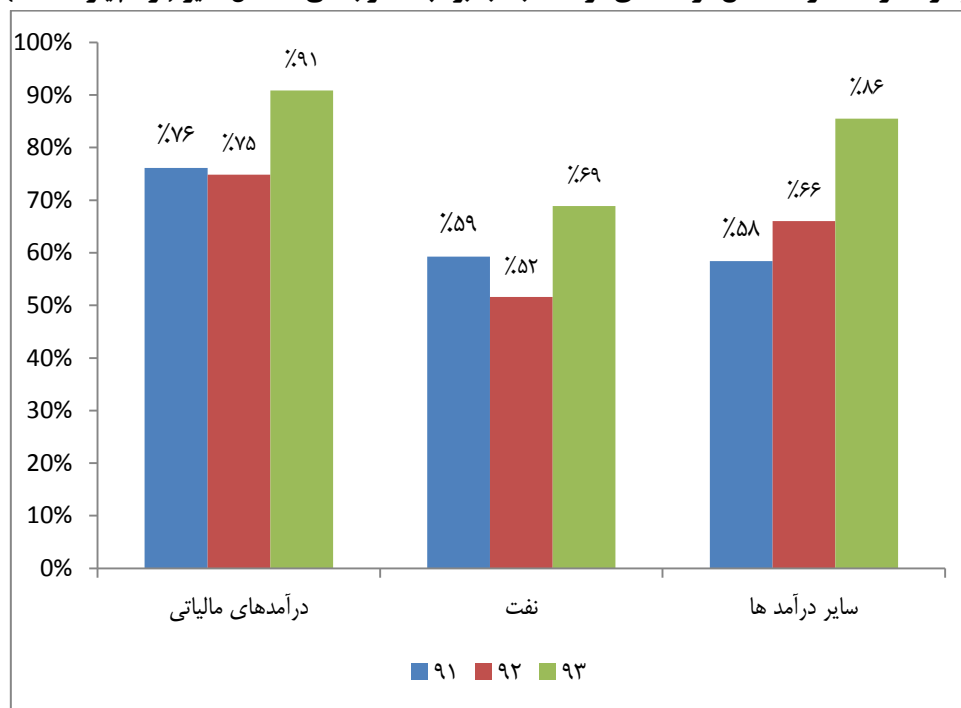
درصد تحقق			رشد		عملکرد ۱۱ ماهه (میلیارد ریال)			شرح
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۹۳/۹۲	۹۲/۹۱	۹۳	۹۲	۹۱	سال
%۹۵	%۷۹,۰	%۸۱	%۵۰,۱	%۲۰,۶	۶۰۹,۷۹۱	۴۰۶,۱۴۵	۳۳۶,۶۷۱	درآمدهای مالیاتی
%۷۷	%۷۲,۴	%۵۶	%۲۰,۱	%۲۹,۴	۵۶۰,۴۱۸	۴۶۶,۴۷۴	۳۶۰,۴۹۶	نفت
%۷۴	%۵۴,۹	%۶۰	%۲۰,۵	%۵۸,۸	۲۰۹,۶۲۳	۱۷۳,۹۴۵	۱۰۹,۵۵۷	سایر درآمدها
%۸۳,۲	%۷۱	%۶۵	%۳۱,۸	%۳۰	۱,۳۷۹,۸۳۳	۱,۰۴۶,۵۶۴	۸۰۶,۷۲۴	جمع درآمدها
%۹۲,۳	%۸۷,۴	%۸۴,۵	%۲۳,۱	%۳۱	۱,۰۲۳,۰۴۰	۱,۰۲۵,۹۱۸	۷۸۲,۸۷۶	هزینه‌های جاری
%۶۷,۲	%۲۲,۴	%۲۳,۱	%۱۱۹,۳	%۳۸	۲۵۳,۹۴۹	۱۱۵,۸۲۳	۸۴,۰۲۴	عمرانی
%۸۶,۸	%۶۷,۵	%۶۷,۲	%۳۳,۹	%۳۲	۱,۵۱۶,۹۸۹	۱,۱۴۱,۷۴۲	۸۶۶,۹۰۰	جمع هزینه‌ها
%۱۰۱	%۱۳۱	%۱۰۴	%۰	%۳۱,۹	-۴۴۶,۹۲۶	-۴۴۸,۸۶۵	-۳۴۰,۱۷۹	تراز عملیاتی
%۸۷	%۲۷۶	%۱۰۰	-%۱۳	%۲۶,۸	۳۰۶,۴۷۰	۳۵۰,۶۵۱	۲۷۶,۴۷۲	تراز سرمایه‌ای
%۱۵۹	%۴۵	%۱۲۴	%۴۳	%۵۴,۲	-۱۴۰,۴۵۶	-۹۸,۲۱۴	-۶۳,۷۰۶	جمع

منبع: بانک مرکزی

درآمدها

از مجموع ۱۳۷۹٫۸ تریلیون ریال درآمد دولت طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، درآمد نفت با ۵۶۰٫۴ تریلیون ریال، ۴۰٫۶ درصد، درآمد مالیاتی با ۶۰۹٫۸ تریلیون ریال، ۴۴٫۲ درصد و سایر درآمدها (سود عملکرد شرکت‌های دولتی) با ۲۰۹٫۶ تریلیون ریال، ۱۵٫۲ درصد کل درآمدهای دولت را تشکیل داده‌اند. در نمودار شماره (۳) درصد تحقق درآمدها و هزینه‌های دولت نسبت به ارقام مصوب بودجه، طی دوره ۱۳۹۱-۱۳۹۳ آمده است. همان گونه که ملاحظه می‌شود تحقق درآمدهای دولت در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ بیشتر شده است که بخش عمده این بهبود به علت افزایش درآمدهای مالیاتی و نفت می‌باشد.

نمودار شماره ۳: درصد تحقق درآمدهای دولت نسبت به بودجه مصوب طی سه سال اخیر (ارقام یازده ماهه)

منبع: بانک مرکزی به نقل از وزارت امور اقتصادی و دارایی.

درآمد نفت و گاز

بر اساس گزارش بانک مرکزی، درآمد حاصل از صادرات نفت خام و مایعات گازی طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳ برابر ۵۶۰٫۴ تریلیون ریال بوده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل، ۲۰٫۱ درصد رشد نشان می‌دهد و ۷۷ درصد رقم مصوب بودجه می‌باشد.

در پی اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه صادرات نفت ایران، و از سال ۱۳۹۱، آمارهای مربوط به صادرات نفت با تاخیر بسیار طولانی منتشر می‌گردد و بنابراین هنوز رقم دقیقی در مورد میزان صادرات نفت ایران در سال ۱۳۹۳ از سوی مراجع رسمی اعلام نشده است.

مالیات‌ها

بر اساس گزارش بانک مرکزی، کل درآمدهای مالیاتی طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳ معادل ۶۰۹,۸ تریلیون ریال بوده است که حدود ۹۵ درصد رقم پیش‌بینی شده بودجه می‌باشد. این رقم نسبت به یازده ماهه سال ۱۳۹۲، معادل ۵۰,۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. باید توجه داشت که قاعدتاً رشد درآمدهای مالیاتی باید از نرخ متوسط تورم بیشتر باشد، مگر هنگامی که رشد تولید ناخالص داخلی منفی باشد یا نرخ‌های مالیاتی تغییر کرده باشند. در یازده ماهه سال ۱۳۹۳ رشد درآمدهای مالیاتی حدود ۳۵ درصد بیشتر از نرخ متوسط تورم بوده است.

مالیات‌های مستقیم

طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، در بخش "مالیات‌های مستقیم" ۳۱۹,۵ تریلیون ریال وصول گردید که نسبت به هدف بودجه، ۹۵ درصد تحقق داشت و نسبت به عملکرد یازده ماهه سال قبل با ۳۶ درصد افزایش مواجه شده است که حدود ۲۰ درصد بیش از نرخ متوسط تورم بوده است.

عملکرد سر فصل "مالیات بر درآمد" طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳ برابر ۸۳,۳ تریلیون ریال بوده است که نسبت به هدف بودجه ۹۰ درصد تحقق نشان می‌دهد. این رقم نسبت به عملکرد دوره مشابه سال قبل، حدود ۲۵,۹ درصد رشد یافته است.

عملکرد "مالیات اشخاص حقوقی" (مالیات بر شرکت‌ها) طی دوره مذکور ۲۱۳,۴ تریلیون ریال بود که نسبت به عملکرد مدت مشابه سال قبل، ۴۲,۸ درصد افزایش و نسبت به هدف بودجه، ۹۸ درصد تحقق داشته است.

وصولی "مالیات بر ثروت" طی مدت مشابه به ۲۲,۸ تریلیون ریال رسید که نسبت به هدف بودجه ۹۳ درصد تحقق داشته است. عملکرد این پایه مالیاتی نسبت به مدت مشابه سال قبل، ۲۱ درصد رشد نشان می‌دهد که ۵ درصد بیش از تورم است.

مالیات‌های غیرمستقیم

در بخش "مالیات‌های غیرمستقیم" نیز ۲۹۰,۳ تریلیون ریال طی دوره مورد بررسی وصول گردید که نسبت به هدف بودجه، ۹۴ درصد تحقق دارد و در مقایسه با عملکرد مشابه سال گذشته ۶۹,۱ درصد افزایش داشته است

"مالیات بر کالا و خدمات" مشتمل بر مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی، دو درصد سایر کالاها (معوقه قانون تجمیع عوارض)، و مالیات بر فروش سیگار است. اجزای عمده این پایه مالیاتی، دو بخش مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی و مالیات بر ارزش افزوده می‌باشند که بیش از ۹۲ درصد عملکرد این بخش را تشکیل می‌دهند. طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، حدود ۲۰۰,۳ تریلیون ریال مالیات در این بخش وصول گردید که نسبت به هدف بودجه، حدود ۹۶ درصد تحقق نشان می‌دهد. وصولی مالیات بر کالا و خدمات نسبت به مدت مشابه سال گذشته، ۷۴,۳ درصد افزایش یافته است. بخش عمده این افزایش به دلیل افزایش قابل ملاحظه حجم وصولی مالیات بر ارزش افزوده (VAT) می‌باشد.

حجم وصولی "مالیات بر ارزش افزوده" به عنوان مهم‌ترین بخش مالیات بر کالا و خدمات، طی مدت مذکور به ۱۵۳,۹ تریلیون ریال رسید که نسبت به هدف بودجه ۹۲ درصد تحقق دارد و نسبت به مدت مشابه سال قبل ۷۰ درصد رشد داشته است. در سال ۱۳۹۳، نرخ مالیات بر ارزش افزوده به هفت درصد افزایش یافت. بر اساس تبصره ۲ ماده ۱۱۷ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، هر سال باید یک درصد به نرخ مالیات بر ارزش افزوده اضافه شود تا این نرخ در پایان سال آخر برنامه به ۸ درصد برسد. به نظر می‌رسد علی‌رغم مخالفت‌های اولیه با اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده، عملکرد سازمان امور مالیاتی کشور در وصول این پایه مالیاتی طی چهار سال اخیر مثبت بوده است. بر اساس آمار منتشر شده رسمی، حجم وصولی این پایه مالیاتی از ۲۹ تریلیون ریال در یازده ماهه سال ۱۳۹۰ به بیش از ۱۵۳,۹ تریلیون ریال در یازده ماهه سال ۱۳۹۳ رسیده است. این پایه مالیاتی علاوه بر اهمیت روزافزون مالیاتی آن، سبب افزایش شفافیت در نظام اقتصادی می‌گردد.

"مالیات بر واردات" نیز یک جزء مهم مالیات غیرمستقیم است که طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳، ۹۰ تریلیون ریال مالیات در این بخش وصول شده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۵۸,۵ درصد افزایش یافته است و نسبت به بودجه مصوب ۹۰ درصد تحقق یافته است. وصولی این پایه مالیاتی تابع وضعیت تجاری و ارزی کشور است، و درآمد نفت، تغییر نرخ ارز و یا تغییر تعرفه‌های واردات کالاها روند وصول آن را تحت تأثیر قرار خواهد داد. در واقع همان طور که انتظار می‌رفت، کاهش تحریم‌ها و عوامل ثانوی ناشی از آن، مهم‌ترین عامل در افزایش قابل ملاحظه وصولی این پایه مالیاتی است.

جدول شماره ۱۲: درآمدهای مالیاتی به تفکیک اجزا در یازده ماهه سال ۱۳۹۳ (تریلیون ریال)

درصد تحقق		رشد		مبالغ مطلق			
۹۳	۹۲	۹۳/۹۲	۹۲/۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	تریلیون ریال
%۹۸	%۷۱	%۴۲,۸	%۴,۰	۲۱۳,۴	۱۴۹,۴	۱۴۳,۷	مالیات اشخاص حقوقی
%۹۰	%۸۸	%۲۵,۹	%۱۹,۳	۸۳,۲	۶۶,۱	۵۵,۴	مالیات بر درآمد
%۹۳	%۱۰۰	%۲۰,۶	%۳۶,۰	۲۲,۸	۱۸,۹	۱۳,۹	مالیات بر ثروت
%۹۵	%۷۷	%۳۶,۳	%۱۰,۰	۳۱۹,۴	۲۳۴,۴	۲۱۳	مالیات مستقیم
%۹۶	%۱۰۲	%۷۴,۳	%۷۸,۷	۲۰۰,۳	۱۱۴,۹	۶۴,۳	کالا و خدمات
%۹۰	%۵۸	%۵۸,۵	-%۴,۴	۹۰	۵۶,۸	۵۹,۴	مالیات بر واردات
%۹۴	%۸۲	%۶۹,۱	%۳۸,۸	۲۹۰,۳	۱۷۱,۷	۱۲۳,۷	مالیات غیرمستقیم
%۹۵	%۷۹	%۵۰,۱	%۲۰,۶	۶۰۹,۷	۴۰۶,۱	۳۳۶,۷	کل

منبع: بانک مرکزی به نقل از وزارت امور اقتصادی و دارایی.

هزینه‌ها

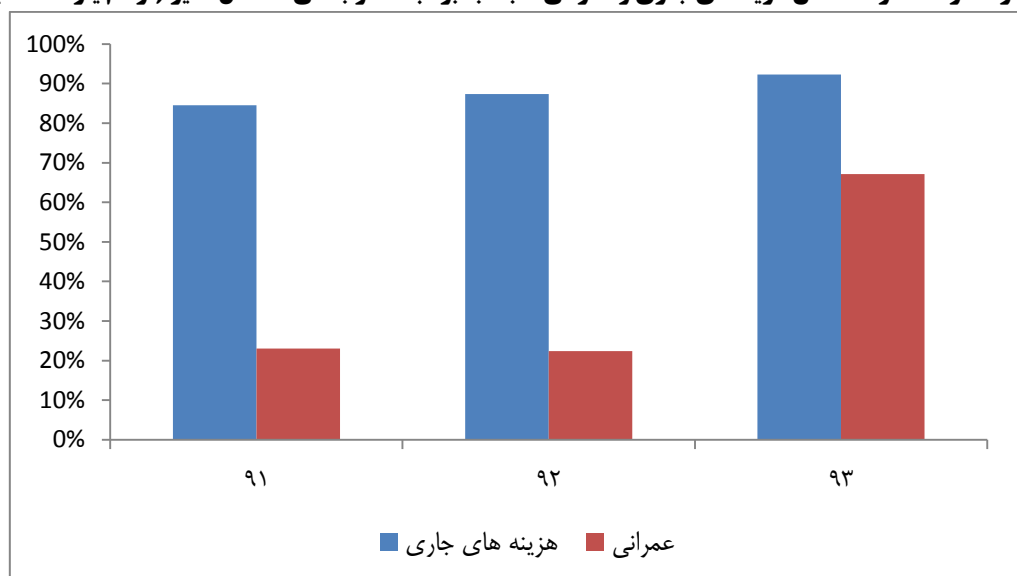
رقم کل هزینه‌های دولت در یازده ماهه سال ۱۳۹۳ به ۱,۵۱۷ تریلیون ریال رسید که ۸۳,۲ درصد آن را هزینه‌های جاری ("اعتبارات هزینه‌ای") و تنها ۱۶,۸ درصد آن را هزینه‌های عمرانی ("تملک دارایی‌های سرمایه‌ای") تشکیل داده است. هزینه‌های جاری دولت طی دوره مذکور به ۱,۲۶۳ تریلیون ریال رسید که در مقایسه با دوره مشابه سال گذشته ۲۳ درصد رشد یافت و در مقایسه با هدف بودجه ۹۲ درصد تحقق نشان می‌دهد.

هزینه‌های عمرانی طی مدت مذکور به ۲۵۳,۹ تریلیون ریال رسید که معادل ۶۷ درصد بودجه مصوب بود، ولی نسبت به عملکرد مدت مشابه سال قبل ۱۱۹,۳ درصد افزایش نشان می‌دهد.

طی سه سال اخیر (به خصوص در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲) عملکرد هزینه‌های عمرانی به صورت بی‌سابقه‌ای تقلیل یافته است. علت این امر عدم توجه دولت قبل به هزینه‌های عمرانی و هزینه‌کرد بخشی از بودجه عمرانی در سایر فصل‌ها (به‌ویژه پرداخت نقدی یارانه‌ها) بوده است. نکته جالب توجه این که در سال ۱۳۹۲ تنها ۱۸,۵ درصد از هزینه‌های عمرانی طی شش ماه اول سال محقق شد و ۸۱,۵ درصد آن طی شش ماه روی کار آمدن دولت جدید محقق گردید. کاهش هزینه‌های عمرانی به معنای عدم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و امور زیربنایی است که آسیب‌های جدی به سایر بخش‌های اقتصادی وارد می‌آورد و عواقب آن گریبان‌گیر آیندگان خواهد گردید و اصلاح آن طی سال‌ها و دهه‌ها انجام‌پذیر خواهد بود.

درصد تحقق هزینه‌های دولت طی سه سال اخیر در نمودار شماره (۴) آمده است. بر این اساس، طی مدت مذکور بین ۸۴ تا ۹۳ درصد رقم هزینه‌های جاری مصوب بودجه تحقق یافته است؛ در حالی که این رقم در هزینه‌های عمرانی طی همین مدت به ترتیب برابر ۲۳، ۲۲ و ۶۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۴: درصد تحقق هزینه‌های جاری و عمرانی نسبت به بودجه مصوب طی سه سال اخیر (ارقام یازده ماهه)

منبع: بانک مرکزی

کسری بودجه

همان گونه که در ابتدای این بخش عنوان گردید کسری بودجه دولت طی یازده ماهه سال ۱۳۹۳ برابر ۱۰۷,۵ تریلیون ریال بوده است که حدود ۱۵۹ درصد رقم مصوب کسری بودجه است و نسبت به یازده ماهه سال گذشته، ۴۳ درصد افزایش نشان می‌دهد که این افزایش تا حدود زیادی مربوط به کاهش قیمت نفت در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۳ می‌-

باشد. از آنجا که بودجه دولت در سال ۹۳ بر اساس نفت ۱۰۰ دلار بسته شده بود کاهش یکباره قیمت نفت در مقطعی به زیر ۵۰ دلار سبب این کسری بودجه شده است.

به هر حال در اهمیت اثر تورمی این کسر بودجه تردیدی نیست، ولی نحوه تأمین مالی آن نقش تعیین‌کننده‌ای در ارزیابی آثار اقتصادی آن دارد. برای دوره مورد بررسی، آماری در خصوص نحوه تأمین کسری بودجه در سال ۱۳۹۳ منتشر نشده است و بنابراین علی‌رغم اهمیت این موضوع، نمی‌توان در خصوص پیامدهای آن اظهارنظر جدی نمود. در سال مورد گزارش، اثر تورمی شدید تأمین کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی و لزوم اجتناب از آن مورد توجه جدی مقامات اقتصادی بوده است و به نظر می‌رسد از این طریق تأمین منابع مالی صورت نگرفته باشد.

نمودار شماره ۵: مقایسه کسری بودجه محقق شده نسبت به رقم مصوب آن طی سه سال اخیر (ارقام یازده ماهه)

منبع: بانک مرکزی

هدفمندی یارانه‌ها

بر اساس گزارش عملکرد تبصره ۲۱ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۹۳ در رابطه با هدفمندی یارانه‌ها که از سوی مجلس شورای اسلامی (سایت خانه ملت ارگان رسمی اطلاع رسانی مجلس) منتشر شده است، منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها در سال ۹۳ به شرح ذیل بیان شده است.

در قسمت مربوط به منابع از رقم ۵۹۳ تریلیون ریالی پیش‌بینی شده در قانون بودجه مبلغ ۴۶۸,۲ تریلیون ریال آن محقق شده است که نشان از کسری منابع به میزان ۱۲۵ تریلیون ریال می‌باشد.

جدول شماره ۱۳: منابع هدفمندی یارانه‌ها در سال ۱۳۹۳ (ارقام به میلیارد ریال)

شرح	منابع (پیش بینی شده)	منابع (تحقق یافته)	درصد تحقق	سهم تحقق یافته از کل
اصلاح قیمت حامل‌های انرژی	۴۸۰,۰۰۰	۳۵۴,۷۶۳	٪۷۳,۹	٪۷۵,۸۰
یارانه نان، برق و سایر کالاها	۱۱۳,۰۰۰	۱۱۳,۰۰۰	٪۱۰۰,۰	٪۲۴,۱۰
موجودی (مانده مصرف نشده سال قبل)	**	۳۸۷	**	٪۰,۱۰
مجموع	۵۹۳,۰۰۰	۴۶۸,۱۵۰	٪۷۸,۹	٪۱۰۰

بر اساس جدول فوق، اصلاح قیمت حامل‌های انرژی حدود ۳۵۴,۸ تریلیون ریال درآمد برای دولت به همراه داشته که ۷۵,۸٪ از منابع هدفمندی یارانه‌ها را شامل می‌شود و لذا اصلی‌ترین منبع تامین‌کننده هزینه‌های اجرای این قانون به شمار می‌رود. این مبلغ نسبت به بودجه پیش بینی شده در حدود ۷۳,۹٪ تحقق یافته است. همچنین درآمد حاصل از کاهش یارانه نان، برق و سایر کالاها نیز با سهم ۲۴,۱٪ از منابع به طور کامل نسبت به برنامه محقق شده است.

از سوی دیگر، مصارف در نظر گرفته شده در قانون بودجه نیز به ۴ جزء به شرح ذیل تقسیم شده است:

جزء (۱): کمک به بخش تولیدی و بهبود حمل و نقل عمومی و بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی و

خدماتی و مسکونی موضوع ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها

جزء (۲): بند (ب) ماده (۳۴) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه هدف تحقق شاخص عدالت در سلامت و کاهش

هزینه‌های مستقیم مردم در بخش سلامت.

جزء (۳): پرداخت یارانه نقدی به سرپرستان خانوار و اجرای نظام جامع تامین اجتماعی ماده (۷)

جزء (۴): بیمه بیکاری و حمایت از بیکاران متقاضی کار ماده (۷)

جدول شماره ۱۴: مصارف هدفمندی یارانه‌ها در سال ۱۳۹۳ (ارقام به میلیارد ریال)

شرح	رقم پیش بینی شده در بودجه	سهم از پیش بینی	رقم عملکرد	سهم از عملکرد	سهم تحقق یافته از کل
جزء (۱)	۱۰۰,۰۰۰	٪۱۶,۹	۴,۵۸۵	٪۱,۰	٪۴,۶
جزء (۲)	۴۸,۰۰۰	٪۸,۱	۲۸,۴۰۰	٪۶,۲	٪۵۹,۲
جزء (۳)	۴۲۵,۰۰۰	٪۷۱,۷	۴۲۱,۲۶۳	٪۹۱,۵	٪۹۹,۱
جزء (۴)	۲۰,۰۰۰	٪۳,۴	۶,۴۰۰	٪۱,۴	٪۳۲,۰
مجموع	۵۹۳,۰۰۰	٪۱۰۰,۰	۴۶۰,۶۴۸	٪۱۰۰,۰	٪۷۸,۰

مطابق اعداد جدول فوق در سال ۱۳۹۳، از مجموع ۴۶۰,۶ تریلیون ریال، در حدود ۴۲۱ تریلیون ریال بابت یارانه نقدی، حدود ۴,۵ تریلیون ریال بابت یارانه تولید، حدود ۲۸,۴ تریلیون ریال بابت یارانه سلامت و در حدود ۶,۴ تریلیون ریال نیز بابت بیمه بیکاری پرداخت شده است که درصد تحقق عملکرد هر کدام نسبت به پیش بینی بودجه به ترتیب ۹۹,۱٪، ۴,۶٪، ۵۹,۲٪ و ۳۲,۰٪ می‌باشد.

از منظر دیگر نیز می‌توان گفت بالغ بر ۹۱,۵٪ مصارف هدفمندی یارانه‌ها صرف پرداخت نقدی به خانوارها شده و تنها ۱٪ آن به بخش صنعت و تولید اختصاص یافته است.

نکته حائز اهمیت در گزارش مجلس شورای اسلامی اختلاف ۸ تریلیون ریالی منابع با مصارف می‌باشد که نشانگر آن است که محل مصرف ۸۰۰ میلیارد تومان از درآمدهای دولت در هدفمندی یارانه هنوز مشخص نشده است.

روند قیمت‌ها

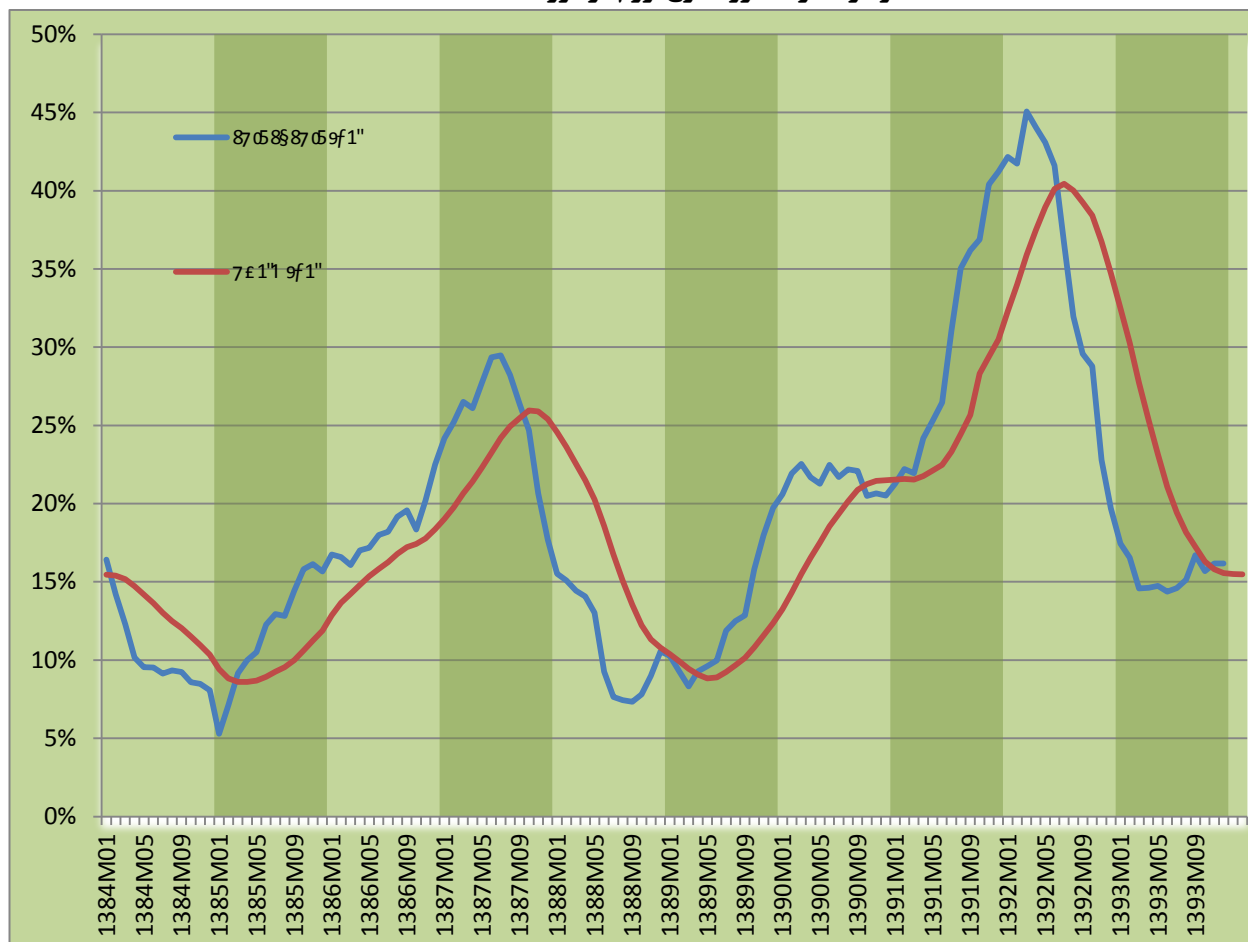
در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۳، نرخ تورم ماه به ماه به ۱۶,۲ درصد رسید که حدود ۱۸ درصد کمتر از رقم مشابه سال گذشته (۱۹,۷ درصد) بود. متوسط نرخ تورم ۱۲ ماهه منتهی به اسفند ۱۳۹۳ به ۱۵,۶ درصد رسید که کمتر از نصف رقم مشابه سال گذشته (۳۴,۷ درصد) بود. یکی از عوامل کاهش بی سابقه نرخ تورم در دو سال اخیر، آثار روانی مثبت و خوش بینی ناشی از روی کار آمدن دولت جدید و به تبع آن کاهش انتظارات تورمی بوده است. این امر خود باعث

آرامش نسبی در بازار ارز شده است. بی ثباتی در این بازار از دلایل اصلی دامن زدن به تورم در سال‌های گذشته بوده است.

عامل مهم دیگر در کنترل تورم، انضباط بیشتر پولی و مالی دولت جدید بود. عدم استقلال بانک مرکزی و استقراض بی رویه دولت از بانک مرکزی از دلایل عمده افزایش پایه پولی و تورم در دوره‌های قبلی بود، که دولت جدید توانست با کاهش رشد پایه پولی، جنبه ی پولی تورم را به خوبی کنترل نماید. کاهش رشد پایه پولی از طریق کاهش بدهی‌های دولت به بانک مرکزی اتفاق افتاد. آغاز رشد مثبت اقتصادی از ابتدای سال ۹۳ و تداوم آن منجر به خروج از رکود و تحریک طرف عرضه گردید، که این امر نقش کمک کننده ای در مهار تورم فزاینده سال‌های اخیر ایفا نمود.

همانطور که ملاحظه می‌شود، نرخ تورم متوسط از مهر ماه سال ۱۳۹۲ روند نزولی به خود گرفته است و از ۴۰,۴ درصد به ۱۵,۵ درصد رسیده است. نرخ تورم ماه به ماه از خرداد ۱۳۹۲ شروع به کاهش نمود و در شهریور ماه ۱۳۹۳ به کمترین مقدار خود رسید (۱۴,۴ درصد)، پس از آن و تا پایان سال ۹۳ با اندکی نوسان به ۱۶,۲ درصد رسید.

نمودار شماره ۶: روند نرخ تورم در دوره ۱۳۸۴-۹۳

منبع: بانک مرکزی

ضریب اهمیت هر کدام از گروه کالاها در سبد مصرفی خانوار که حال حاضر معیار تهیه تورم توسط بانک مرکزی می‌باشد در جدول زیر آورده شده است:

جدول شماره ۱۵: ضریب اهمیت گروه‌های کالاها در سبد مصرفی خانوار

گروه	ضریب اهمیت
مسکن، برق، آب و گاز و سایر سوخت‌ها	۳۲,۸۲
خوراکی‌ها و آشامیدنی	۲۷,۳۸
حمل و نقل	۹,۸۷
بهداشت و درمان	۶,۹۸
اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه	۵,۱۳
پوشاک و کفش	۴,۹۴
کالاها و خدمات متفرقه	۳,۲
تفریح و امور فرهنگی	۲,۸۵
ارتباطات	۲,۳۸
تحصیل	۲,۲۴
رستوران و هتل	۱,۸۶
دخانیات	۰,۳۵

گروه «مسکن، آب و برق و گاز و سایر سوخت‌ها» با ضریب اهمیت ۳۲,۸ درصدی، نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۵,۴ درصد، و نسبت به ماه قبل ۰,۸ درصد افزایش قیمت داشته است. گروه «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» با ضریب اهمیت ۲۷,۴ درصد، نسبت به ماه مشابه سال قبل ۱۳,۱ درصد، و نسبت به ماه قبل ۱,۶ درصد افزایش قیمت داشته است. گروه «حمل و نقل» با ضریب اهمیت ۹,۹ درصدی، نسبت به ماه مشابه سال قبل ۲۰,۹ درصد، و نسبت به ماه قبل ۰,۹ درصد افزایش قیمت داشته است.

این سه گروه با مجموع وزن ۷۰,۱ درصدی از هزینه‌های مصرفی خانوار، بیش‌ترین تأثیر را در شاخص دارند. بنابراین تغییرات قیمت این سه گروه باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. به ویژه در خانوارهای کم درآمد، این سه گروه بیش از این سهم را در بودجه خانوار به خود اختصاص می‌دهند. با این تفاسیر، به نظر می‌رسد که در دوره مورد بررسی، به ویژه نیمه دوم دوره، فشار روی اقشار کم درآمد بیشتر شده است.

بیش‌ترین افزایش قیمت نسبت به ماه مشابه سال قبل، مربوط به گروه «بهداشت و درمان» بود که ۳۳,۲ درصد افزایش یافت. «بهداشت و درمان» علی‌رغم وزن اندک در سبد کالایی خانوار، از اهمیت اجتماعی ویژه‌ای برخوردار است. افزایش شاخص قیمت خدمات پزشکی، دندانپزشکی و پیراپزشکی از عوامل افزایش شاخص این گروه هستند.

جدول شماره ۱۶: نرخ تورم ماهانه و میانگین دوازده ماهه بر اساس سال پایه ۱۳۹۰

ماه	تورم ماه به ماه	متوسط تورم ۱۲ ماهه	ماه	تورم ماه به ماه	متوسط تورم ۱۲ ماهه
۱۳۹۰M۰۱	۲۰,۶٪	۱۳,۲٪	۱۳۹۲M۰۱	۴۲,۲٪	۳۲,۳٪
۱۳۹۰M۰۲	۲۱,۹٪	۱۴,۳٪	۱۳۹۲M۰۲	۴۱,۷٪	۳۴,۰٪
۱۳۹۰M۰۳	۲۲,۵٪	۱۵,۵٪	۱۳۹۲M۰۳	۴۵,۱٪	۳۵,۹٪
۱۳۹۰M۰۴	۲۱,۷٪	۱۶,۵٪	۱۳۹۲M۰۴	۴۴,۰٪	۳۷,۵٪
۱۳۹۰M۰۵	۲۱,۳٪	۱۷,۵٪	۱۳۹۲M۰۵	۴۳,۱٪	۳۹,۰٪
۱۳۹۰M۰۶	۲۲,۵٪	۱۸,۵٪	۱۳۹۲M۰۶	۴۱,۶٪	۴۰,۱٪
۱۳۹۰M۰۷	۲۱,۷٪	۱۹,۴٪	۱۳۹۲M۰۷	۳۶,۶٪	۴۰,۴٪
۱۳۹۰M۰۸	۲۲,۲٪	۲۰,۱٪	۱۳۹۲M۰۸	۳۱,۹٪	۴۰,۰٪
۱۳۹۰M۰۹	۲۲,۱٪	۲۰,۹٪	۱۳۹۲M۰۹	۲۹,۶٪	۳۹,۳٪
۱۳۹۰M۱۰	۲۰,۵٪	۲۱,۲٪	۱۳۹۲M۱۰	۲۸,۸٪	۳۸,۴٪
۱۳۹۰M۱۱	۲۰,۷٪	۲۱,۴٪	۱۳۹۲M۱۱	۲۲,۸٪	۳۶,۷٪
۱۳۹۰M۱۲	۲۰,۵٪	۲۱,۵٪	۱۳۹۲M۱۲	۱۹,۷٪	۳۴,۷٪
۱۳۹۱M۰۱	۲۱,۳٪	۲۱,۵٪	۱۳۹۳M۰۱	۱۷,۴٪	۳۲,۵٪
۱۳۹۱M۰۲	۲۲,۲٪	۲۱,۶٪	۱۳۹۳M۰۲	۱۶,۶٪	۳۰,۳٪
۱۳۹۱M۰۳	۲۱,۹٪	۲۱,۵٪	۱۳۹۳M۰۳	۱۴,۶٪	۲۷,۷٪
۱۳۹۱M۰۴	۲۴,۲٪	۲۱,۸٪	۱۳۹۳M۰۴	۱۴,۶٪	۲۵,۳٪
۱۳۹۱M۰۵	۲۵,۳٪	۲۲,۱٪	۱۳۹۳M۰۵	۱۴,۷٪	۲۳,۲٪
۱۳۹۱M۰۶	۲۶,۵٪	۲۳,۵٪	۱۳۹۳M۰۶	۱۴,۴٪	۲۱,۱٪
۱۳۹۱M۰۷	۳۱,۱٪	۲۳,۳٪	۱۳۹۳M۰۷	۱۴,۶٪	۱۹,۴٪
۱۳۹۱M۰۸	۳۵,۰٪	۲۴,۵٪	۱۳۹۳M۰۸	۱۵,۱٪	۱۸,۲٪
۱۳۹۱M۰۹	۳۶,۲٪	۲۵,۷٪	۱۳۹۳M۰۹	۱۶,۷٪	۱۷,۲٪
۱۳۹۱M۱۰	۳۶,۹٪	۲۸,۳٪	۱۳۹۳M۱۰	۱۵,۷٪	۱۶,۳٪
۱۳۹۱M۱۱	۴۰,۴٪	۲۹,۴٪	۱۳۹۳M۱۱	۱۶,۲٪	۱۵,۸٪
۱۳۹۱M۱۲	۴۱,۲٪	۳۰,۵٪	۱۳۹۳M۱۲	۱۶,۲٪	۱۵,۶٪

منبع: بانک مرکزی

بررسی روند فزاینده ابر تورم در سال‌های قبل نشان می‌دهد که بی ثباتی بازار ارز، تحریم‌های بین‌المللی و به دنبال آن محدودیت واردات که بخش عمده آن کالای اولیه و واسطه ای است، و همچنین آثار انبساطی بی انضباطی مالی دولت و هدفمندی یارانه‌ها، از عوامل اصلی تشدید تورم در اقتصاد ایران بوده است. به تعبیری می‌توان این عوامل را به پوسته و هسته تورم تقسیم کرد. عوامل گذرا و بیرونی مانند نوسانات نرخ ارز، تحریم‌ها و آثار انبساطی اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها را می‌توان به پوسته تورم تشبیه کرد. اثر این شوک‌ها با روی کار آمدن دولت جدید و انتظار تغییر سیاست اقتصادی دولت، و تعدیل انتظارات تورمی تا حد زیادی کمرنگ شد و این را می‌توان عامل اصلی کاهش تورم از اواخر سال ۹۲ تا پایان سال ۹۳ دانست. البته نقش انضباط مالی دولت و عدم استقراض دولت از بانک مرکزی را نیز نباید نادیده گرفت.

اما آنچه در درازمدت منجر به ایجاد و نهادینه شدن تورم دو رقمی در اقتصاد ایران شده است، همان هسته سخت تورم است، که عواملی همچون سلطه مالی دولت، رشد بی رویه نقدینگی و مشکلات ساختاری اقتصاد ایران (نامناسب بودن فضای کسب و کار، مقررات دست و پاگیر برای سرمایه‌گذاری، و موانع دسترسی به تامین مالی برای بنگاه‌های اقتصادی) را در بر می‌گیرد.

در حال حاضر و پس از کاهش قابل توجه نرخ تورم، بنابر اظهارات سیاستگذاران پولی، تورم به هسته سخت خود رسیده است و کاهش بیش از پیش تورم دیگر با راه‌کارهای گذشته امکان پذیر نیست و می‌بایست هدف‌گذاری مشخص برای تورم، به منظور تعیین و تعدیل انتظارات تورمی انجام و اعلام گردد. از دیگر اقداماتی که می‌تواند منجر به عبور از هسته سخت تورم گردد، استقلال بانک مرکزی، مسئولیت‌پذیری و شفافیت ارائه عملکرد از سوی مقامات اقتصادی، و همچنین اصلاحات نهادی همچون اصلاح بازارهای مالی می‌باشد.

وضعیت پولی

پیش از انجام هر گونه تحلیلی درباره وضعیت متغیرهای پولی، می‌بایست در نظر گرفت که در آبان ماه سال ۱۳۹۲، آمار دو موسسه مالی و اعتباری مجاز^۲ و در آذرماه نیز آمار پنج بانک^۳ جدید به آمارهای پولی و بانکی کشور افزوده شد. در ادامه‌ی این افزایش پوشش آماری، بانک مرکزی در اسفندماه سال ۱۳۹۳ موفق شد اطلاعات سه بانک و موسسه اعتباری^۴ دیگر را نیز در آمارهای پولی و بانکی خود لحاظ نماید. از آن تاریخ به بعد، آمار این موسسات در آمار رسمی سیستم بانکی، که جمعاً شامل ۲۲ بانک خصوصی و ۸ بانک دولتی و ۴ موسسه مالی و اعتباری و بانک بین‌المللی کیش، و ایران و ونزوئلا می‌گردد، منظور شده است. بنابراین آمارهای رشد متغیرهای پولی در سال‌های ۹۱ و ۹۲ و ۹۳ بدون تعدیل قابل مقایسه دقیق نمی‌باشند. به این دلیل بانک مرکزی اقدام به تعدیل آمار پولی اسفند ۹۲ نمود تا قابلیت مقایسه با پایان سال ۹۳ را داشته باشد. اما همانطور که در جدول زیر نشان داده شده است ستون رشد سال ۱۳۹۲ به ۱۳۹۱ به همین دلیل مقایسه پذیر نیست. بنابراین برای داشتن یک مبنای مقایسه ما رشد متغیرهای پولی در سال ۹۳ را با رشد متغیرها در سال ۹۱ مقایسه خواهیم کرد.

^۲ موسسات اعتباری اعتبار صالحین و پیشگامان آتی

^۳ بانک‌های ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین‌المللی کیش، و ایران و ونزوئلا

^۴ بانک قوامین و موسسات اعتباری کوثر و عسکریه

باید توجه داشت رندهای بالای سال ۱۳۹۲ صرفا به دلیل افزایش پوشش آماری بانک مرکزی اتفاق افتاده و هیچ گونه اثر اقتصادی نخواهد داشت.

جدول شماره ۱۷: متغیرهای پولی طی سه سال گذشته

رشد (درصد)			مانده (تریلیون ریال)			شرح/سال
۱۳۹۳	*۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۲۳,۳٪	۴۱,۷٪	۳۰,۴٪	۷۴۷۲,۲	۶۰۶۱,۴	۴۲۷۶,۸	سپرده‌های سیستم بانکی
۷,۶٪	۵,۵٪	۶,۶٪	۴۲۱,۸	۳۹۱,۹	۳۷۱,۶	اسکناس و مسکوک
۲۲,۳٪	۳۸,۸٪	۳۰٪	۷۸۲۳,۸	۶۳۹۵,۵	۴۶۰,۷	نقدینگی
۱۰,۶٪	۲۱,۴٪	۲۷,۶٪	۱۳۱۰,۵	۱۱۸۴,۹	۹۷۵,۸	پایه پولی
۱۶,۷٪	۳۰,۷٪	۱۷,۷٪	۶۳۰۹,۱	۵۴۰۸,۲	۴۱۳۸,۹	تسهیلات سیستم بانکی
۱۰,۶٪	۱۴,۳٪	۲,۲٪	۶	۵,۴	۴,۷	ضریب فزاینده نقدینگی

منبع: بانک مرکزی

* به دلیل توضیحات فوق، اعداد این ستون قابلیت مقایسه با بقیه ستون‌های دیگر جدول را ندارد.

در پایان سال ۱۳۹۳، رشد اغلب متغیرهای پولی نسبت به سال ۹۱ کاهش یافت. استثناء مهم، افزایش رشد ضریب فزاینده نقدینگی است که از ۲,۲٪ در پایان سال ۹۱ به ۱۰,۶٪ در پایان سال ۹۳ رسید و به رقم ۶ افزایش یافت. رشد حجم نقدینگی از ۳۰٪ در سال ۹۱ به ۲۲,۳٪ در پایان سال ۹۳ رسید.

طی دوره مورد بررسی، کنترل و کاهش رشد متغیرهای پولی، نشان از ادامه‌ی اجرای رویه انضباط پولی بانک مرکزی است که از اواسط سال ۹۲ آغاز شده بود. همانطور که در بخش‌های پیشین نیز اشاره شد، این سیاست کمتر انبساطی یکی از عوامل اصلی موفقیت در کاهش نرخ تورم بوده است.

برای روشن شدن اثر تعدیلات آماری صورت گرفته، بانک مرکزی اقدام به انتشار جدول نقدینگی و پایه پولی در سه بخش بدون در نظر گرفتن هیچ گونه افزایش پوشش آماری، صرفا با پوشش آماری اعلام شده در سال ۹۲ و با لحاظ تمامی پوشش آماری در سال ۹۲ نمود.

جدول شماره ۱۸: تعدیل آماری متغیر پولی

رشد (درصد)		مانده (تریلیون ریال)			شرح
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۲۰,۹٪	۲۵,۹٪	۷۰۱۵,۵	۵۸۰۰,۷	۴۶۰۶,۹	بدون هیچگونه افزایش در پوشش آماری
۸,۴٪	۱۶,۹٪	۱۲۳۶,۵	۱۱۴۰,۶	۹۷۵,۸	
۱۱,۶٪	۷,۷٪	۵,۷	۵,۱	۴,۷	
۲۱,۴٪	۲۹,۱٪	۷۲۱۹,۵	۵۹۴۷,۹	۴۶۰۶,۹	صرفا با پوشش آماری اعلام شده در سال ۹۲
۸,۸٪	۱۷,۸٪	۱۲۵۰,۱	۱۱۴۹,۴	۹۷۵,۸	
۱۱,۶٪	۹,۶٪	۵,۷	۵,۱	۴,۷	
۲۲,۳٪	۳۸,۸٪	۷۸۲۳,۸	۶۳۹۵,۵	۴۶۰۶,۹	با لحاظ تمامی پوشش آماری

در سال ۹۲	پایه پولی	۹۷۵,۸	۱۱۴۸,۹	۱۳۱۰,۵	۲۱,۴٪	۱۰,۶٪
	ضریب فزاینده نقدینگی	۴,۷	۵,۴	۶	۱۴,۳٪	۱۰,۷٪

منبع: بانک مرکزی

همانطور که جدول فوق نشان می‌دهد بدون افزایش در پوشش آماری، رشد نقدینگی و پایه پولی در سال ۹۳ کاهش یافته است. تنها ضریب فزاینده نقدینگی رشد صعودی داشته است، که نشان می‌دهد در شرایطی که رشد پایه پولی تحت کنترل بوده است، بانک‌ها از مازاد ظرفیت اعتباری خود استفاده کرده‌اند. به طوریکه ضریب فزاینده نقدینگی از ۵,۴ به ۶ رسید.

در دوره مورد بررسی، سپرده‌های سیستم بانکی با ۲۳,۳٪ افزایش (۷,۱ واحد درصد کمتر از دوره مشابه سال ۹۱) از ۶,۰۶۱ تریلیون ریال به ۷,۴۷۲ تریلیون ریال رسید. سهم سپرده‌های دیداری از کل سپرده‌های سیستم بانکی از ۱۸,۹ درصد در سال ۹۱ به ۱۱,۵ درصد در سال ۹۳ کاهش یافت. سهم سپرده‌های غیر دیداری از ۸۱,۱ درصد در سال ۹۱ به ۸۸,۵ درصد در سال ۹۳ افزایش یافت. کاهش سهم سپرده‌های دیداری می‌تواند به علت وجود حساب‌های پشتیبان باشد که بخشی از سپرده‌های دیداری را به خود جذب کرده است. همچنین وجود سپرده‌های کوتاه مدت روزشمار باعث می‌شود افراد در شرایط تورمی سپرده‌های خود را برای کسب سود از حساب جاری به این گونه حساب‌ها منتقل کنند. در دوره مورد بررسی، سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت (کمتر از یک سال) از کل سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار از ۴۳,۴ درصد به ۴۴,۱ درصد افزایش یافت و در نتیجه سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت از ۵۶,۶ درصد به ۵۵,۹ کاهش یافت. این امر به احتمال قوی به دلیل افزایش حساسیت بیشتر صاحبان سپرده‌ها به تورم و فرسایش ارزش پول، به خصوص سپرده‌های دیداری و ضمناً رقابت بانک‌ها برای جذب سپرده‌های بیشتر و ارائه نرخ‌های سود جذاب‌تر برای سپرده‌های کوتاه مدت است.

جدول شماره ۱۹: تغییرات اجزای پایه پولی

پایان سال نسبت به پایان سال قبل			مانده (تریلیون ریال)						
سهم از رشد (واحد درصد)		رشد (درصد)							
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	اجزای پایه پولی
۰	-۰,۷	۱۵,۶	-۰,۶	-۱۵,۸	۱۶۲,۹	۳۸,۵	۳۸,۷	۴۶	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۲۱,۴	۱۱,۷	۹,۲	۴۲,۱	۲۳,۴	۱۶,۷	۸۵۶,۳	۶۰۲,۶	۴۸۸	مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها
-۸,۷	۹۳,۲	۲,۷	-۶,۲	۱۱۸,۲	۲,۸	۱۵۷۴,۸	۱۶۷۸,۳	۷۶۹,۲	خالص دارایی‌های خارجی بانک
-۲,۱	-۸۲,۸	۰,۱	-۲,۱	-۲۴۶,۲	۰,۵	-۱۱۵۹,۱	-۱۱۳۴,۷	-۳۲۷,۷	خالص سایر اقلام
۱۰,۶	۲۱,۴	۲۷,۶	۱۰,۶	۲۱,۴	۲۷,۶	۱۳۱۰,۵	۱۱۸۴,۹	۹۷۵,۸	مبلغ کل پایه پولی

تا پایان سال ۱۳۹۳ پایه پولی ۱۰٫۶٪ افزایش یافت و به ۱۳۱۰٫۵ تریلیون ریال رسید که حدود نصف رشد ۲۱٫۴ درصدی در دوره مشابه سال گذشته است. نکته قابل توجه این است که نقش دولت در افزایش پایه پولی از طریق استقراض مستقیم از بانک مرکزی از بین رفته است و خالص مطالبات بانک مرکزی از دولت حدود ۲۰۰ میلیارد ریال کاهش یافته است. از دیگر اقدامات اثرگذار دولت در سیستم بانکی، عدم تحمیل عرضه اوراق مشارکت به بانکها می- باشد، چرا که بر اساس قانون بودجه سال ۹۳ امکان انتشار ۲۶۵ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت وجود دارد اما تا پایان دی ماه ۹۳ تنها ۱۵ هزار میلیارد ریال از این اوراق عرضه شده است.

اما مطالبات بانک مرکزی از بانکها حدود ۴۲٫۱ درصد افزایش یافت، که این افزایش قابل توجه سهم ۲۱٫۴ واحد درصدی در رشد پایه پولی را ایفا کرده است. بر اساس توضیح منتشر شده توسط بانک مرکزی، در خصوص افزایش بدهی بانکها به بانک مرکزی نیز باید به این نکته توجه داشت که بخش عمده‌ای از افزایش مزبور، به افزایش اضافه برداشت بانکها مربوط بوده که افزایش آن ریشه در عوامل مختلفی داشته است. بخشی از آن به حمایت بانکها از بخش کشاورزی و خرید تضمینی محصولات^۵ مانند گندم باز می‌گردد.

بخشی از آن به بازپرداخت اوراق مشارکت فروخته شده قبلی^۶ که سررسید گردیده‌اند، ارتباط دارد. بر اساس اظهارات مدیرعامل بانک صادرات^۵، وزارتخانه‌های نیرو، راه و شهرسازی، کشور به نیابت از شهرداری‌ها، و وزارتخانه امور اقتصادی و دارایی به نیابت از دولت، تا پایان آبان ماه سال ۱۳۹۳ مبلغ ۱۶۴٫۵ تریلیون ریال بابت اوراق مشارکت سررسید شده به شبکه بانکی بدهکار بودند، که این رقم تا پایان سال ۹۳ به میزان ۵۳٫۶ تریلیون ریال دیگر اضافه شد. به این ترتیب مطالبات شبکه بانکی کشور از دستگاه‌های ناشر اوراق مشارکت در سررسید پایان اسفند ۹۳ به میزان ۲۱۸٫۲ تریلیون ریال بوده است.

بخش دیگری از این اضافه برداشت‌ها نیز مربوط به تنگناهای اعتباری برخی بانکها به دلیل ناتوانی دولت در بازپرداخت بدهی‌های معوق خود به سیستم بانکی و نهایتاً بخش مهمی از آن هم به بانکهای غیردولتی به دلیل برخوردهای انضباطی بانک مرکزی با برخی از بانکها از جمله ایجاد محدودیت بر مبلغ چک‌های صادره مربوط بوده است.

^۵ <http://www.khabaronline.ir/detail/۳۹۶۹۲۹>

بررسی پایه پولی از سمت مصارف نشان می‌دهد که، سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۳ به میزان ۲۵,۴٪ (۱۷۲,۵ تریلیون ریال) افزایش یافت که تقریباً معادل رشد سپرده‌های سیستم بانکی است. از سوی دیگر، سپرده‌های دیداری بانک‌ها نزد بانک مرکزی در همین مدت به میزان ۶۵,۸٪ (۷۵,۸ تریلیون ریال) کاهش یافت. در نتیجه، سپرده‌های بانک‌ها نزد بانک مرکزی با ۱۲,۲ درصد رشد (در مقایسه با رشد ۳۳,۲ درصدی مدت مشابه سال ۹۱) به ۸۸۹,۷ تریلیون ریال رسید. قاعدتاً بانک‌ها سپرده‌های دیداری آزاد (ظرفیت اضافی) خود نزد بانک مرکزی را صرف تامین سپرده‌های قانونی اضافی مورد نیاز ناشی از اعتبارات اضافی نموده‌اند.

به طور خلاصه به نظر می‌رسد که در سال ۹۳، بانک مرکزی توانست به کنترل رشد متغیرهای پولی ادامه داده و همزمان جامعه آماری شبکه بانکی را گسترش دهد. این افزایش پوشش آماری می‌تواند بستر لازم برای سیاست-گذاری‌های دقیق‌تر پولی را فراهم آورد. در همین راستا بانک مرکزی اقدامات عملی جدی‌تری در برخورد با موسسات مالی و اعتباری غیر مجاز انجام داده تا به سالم‌سازی فضای بانکی منجر گردد.

اما با کاهش نرخ تورم، فشارها بر بانک مرکزی برای کاهش نرخ سود بانکی به تبعیت از نرخ تورم افزایش یافت تا جایی که در اردیبهشت ماه ۱۳۹۴، شورای پول و اعتبار نرخ سود سپرده‌های بانکی را به طور دستوری دو درصد کاهش داد. کاهش نرخ سود بانکی در ایران همواره با هدف کاهش هزینه‌های تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی و در نتیجه کاهش تورم و ایجاد رونق اقتصادی و همچنین حمایت از بازار سرمایه صورت می‌پذیرد.

باید به این نکته توجه داشت که نرخ سود تسهیلات به دلیل وجود مشکلات اساسی در بخش تولید نظیر عدم دسترسی به کالاهای اولیه و واسطه‌ای به دلیل تحریم‌ها، نوسانات نرخ ارز، عدم دریافت سهم تولید از هدفمندی یارانه‌ها و اجرای ناقص آن و دیگر مشکلات طرف عرضه، به عنوان یک متغیر تاثیرگذار بر رشد و توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی مطرح نبوده و تاثیر چندانی بر بخش‌های مذکور ندارد. لذا پیش‌بینی می‌شود که کاهش دو درصدی نرخ سود تسهیلات نقش چندان مهمی در به حرکت درآوردن چرخ‌های تولید و به تبع آن خروج از رکود، ایفا نخواهد کرد.

از دیگر دلایلی که موافقان کاهش نرخ سود بانکی بیان می‌کنند، کنترل نرخ تورم می‌باشد. با کاهش نرخ سود تسهیلات، حتی اگر تسهیلات ارایه شده در جای مناسب مورد استفاده قرار بگیرد، وقفه تولید باعث خواهد شد تا در این زمان، تورم افزایش یابد. وقفه تولید به بازه زمانی‌ای گفته می‌شود که از زمان دریافت تسهیلات تا زمان تولید اولین واحد کالا (یا خدمت) وجود دارد. این موضوع بیشتر در واحدهایی که در حال راه‌اندازی هستند، دیده می‌شود.

منطقی کردن نرخ سود با توجه به نرخ تورم، مهمترین دلیل تصمیم بانک مرکزی در جهت کاهش نرخ سود بانکی در سال جاری به شمار می‌رود. جای تردید نیست که بخش عمده‌ای از تسهیلات دریافتی وارد فعالیت‌های غیرتولیدی می‌گردند که بازدهی بسیار بالایی دارند و پرداخت تسهیلات به این فعالیت‌ها، با نرخ‌های پایین، به معنی تخصیص یارانه میان صاحبان سرمایه است. بنابراین مقایسه نرخ سود بانکی با تورم اندکی جای تامل دارد.

سیستم بانکی

در سال ۱۳۹۳ بانک مرکزی شأن نظارتی خود را بیش از پیش تقویت نمود و اقدامات موثری در راستای ساماندهی موسسات مالی غیر مجاز انجام داد. خودداری از ارائه خدمات بانکی توسط سیستم بانکی به موسسات مالی و اعتباری غیرمجاز، کمک گرفتن از استانداران و نیروی انتظامی به عنوان نهادهای کمک کننده بانک مرکزی در برخورد با موسسات مالی و اعتباری غیرمجاز، از جمله‌ی این اقدامات بوده است. در حال حاضر ساختار نظام بانکی کشور متشکل از ۲۲ بانک خصوصی^۶ و ۸ بانک دولتی^۷ است. در کنار آنها در سیستم بانکی ۴ موسسه مالی و اعتباری غیر بانکی مجاز، بانک بین المللی کیش، و ایران و ونزوئلا، ۱۴۵ تعاونی اعتباری مجاز و ۷ صندوق قرض الحسنه مجاز فعالیت می‌نمایند.

یکی دیگر از اقدامات مهم بانک مرکزی در جهت موثرسازی سیاست پولی، افزایش پوشش آماري بانک‌ها و موسسات اعتباری مجاز بود که از سال ۱۳۹۲ آغاز و تا اسفند ۱۳۹۳ ادامه یافت. بر این اساس، اطلاعات موسسات اعتباری پیشگامان آتی و صالحین در آبان ۱۳۹۲، و اطلاعات بانک‌های خاورمیانه، قرض‌الحسنه رسالت، ایران و ونزوئلا، بین‌المللی کیش، و ایران زمین در آذرماه ۱۳۹۲ و اطلاعات بانک قوامین، و موسسات مالی و اعتباری کوثر و عسکریه در اسفند ۱۳۹۳ به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شدند. اما هنوز حدود ۲۵ درصد^۸ از فعالیت‌های پولی خارج از نظارت بانک مرکزی و توسط موسسات مالی و اعتباری غیرمجاز انجام می‌شود که در این شرایط، اثر اعمال هرگونه سیاست پولی توسط بانک مرکزی در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. این موسسات عملاً تحت نظارت بانک مرکزی نبوده‌اند و از مقررات مربوط به نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات و مقررات احتیاطی که دیگر بانک‌ها ملزم به رعایت آن هستند،

۶. از این تعداد بانک خصوصی، چهار بانک صادرات، ملت، تجارت و رفاه قبلاً در گروه بانک‌های دولتی بودند و از اسفند ۸۸ غیردولتی شده‌اند، در واقع از آنجا که سهم مالکیت دولت در آنها بالاست، عملاً می‌بایست دولتی محسوب شوند ولی در این گزارش بر اساس طبقه بندی بانک مرکزی، خصوصی در نظر گرفته شده اند.
۷. از اسفند ماه ۱۳۸۷ آمار بانک قرض‌الحسنه مهر جزو بانک‌های تخصصی دولتی به حساب می‌آید.

۸. www.cbi.ir

تبعیت نمی‌کنند. این امر باعث ایجاد شرایط نابرابر رقابتی در شبکه بانکی خواهد شد که مسلماً به ضرر بانک‌ها و موسسات مالی مجاز تمام خواهد شد.

همانطور که در بخش پیش توضیح داده شد، به دلیل تعدیل آماری سال ۹۲، رشد متغیرهای پولی و بانکی سال ۹۳ را با سال ۹۱ مقایسه می‌کنیم. طی سال ۹۳، میزان سپرده‌های سیستم بانکی ۲۳,۳ درصد رشد داشت که از نرخ رشد مدت مشابه سال ۹۱ یعنی (۳۰,۴ درصد)، ۷,۱ واحد درصد کمتر بود. در دوره مورد بررسی، سپرده‌های بانک‌های خصوصی (با طبقه‌بندی جدید) ۲۲,۵ درصد رشد نمود که از نرخ رشد مدت مشابه سال ۹۱ یعنی (۳۳,۶ درصد)، ۱۱,۱ واحد درصد کمتر بود. اضافه شدن پوشش آماری بانک مرکزی که غالباً بانک‌ها و موسسات اعتباری غیردولتی بوده‌اند سبب شد سهم بانک‌های خصوصی از مانده سپرده‌های سیستم بانکی از ۶۵,۵ درصد در پایان سال ۹۱ به ۷۱,۳ درصد در پایان سال ۹۳ افزایش یابد.

در این دوره، حجم سپرده‌های بانک‌های دولتی ۲۸,۷ درصد رشد نمود که از نرخ رشد مدت مشابه سال ۹۱ یعنی (۳۴,۵ درصد)، ۵,۸ واحد درصد کمتر بود. بررسی بیشتر نشان می‌دهد که بانک‌های تجاری دولتی و تخصصی دولتی (با طبقه‌بندی جدید) به ترتیب به میزان ۲۲,۸ و ۲۹,۷ درصد رشد نمودند؛ اما به علت افزایش پوشش آماری سهم آن‌ها از مانده سپرده‌های سیستم بانکی از ۳۴,۵ درصد در سال ۹۱ به ۲۸,۷ درصد در سال ۹۳ کاهش یافت.

جدول شماره ۲۰: توزیع سپرده‌های سیستم بانکی

شرح	مانده سپرده (تریلیون ریال)			درصد رشد			سهم از مانده		
	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
سیستم بانکی	۴۲۷۶,۸	۶۰۶۱,۴	۷۴۷۲,۲	%۳۰,۴	%۴۱,۷	%۲۳,۳	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰
بانک‌های خصوصی*	۲۸۰۰	۴۳۴۶	۵۳۲۵,۳	%۳۳,۶	%۵۵,۲	%۲۲,۵	%۷۱,۳	%۷۱,۷	%۶۵,۵
بانک‌های دولتی	۱۴۷۶,۷	۱۷۱۵,۴	۲۱۴۶,۸	%۲۴,۸	%۱۶,۲	%۲۵,۱	%۲۸,۷	%۲۸,۳	%۳۴,۵
بانک‌های تجاری	۹۸۹,۲	۱۱۲۸,۸	۱۳۸۶	%۲۶,۶	%۱۴,۱	%۲۲,۸	%۱۸,۵	%۱۸,۶	%۲۳,۱
بانک‌های تخصصی	۴۸۷,۵	۵۸۶,۶	۷۶۰,۸	%۲۱,۴	%۲۰,۳	%۲۹,۷	%۱۰,۲	%۹,۷	%۱۱,۴

* از اسفند ۱۳۸۸ بانک مرکزی طبقه‌بندی بانک‌های غیردولتی و تجاری دولتی را تغییر داده است و چهار بانک صادرات، ملت، تجارت و رفاه را جزو بانک‌های غیردولتی قرار داده است.

طی سال ۱۳۹۳، میزان تسهیلات اعطایی سیستم بانکی ۱۶,۷ درصد رشد کرد که از نرخ رشد مدت مشابه سال ۹۱ یعنی (۱۷,۷ درصد)، ۱ واحد درصد کمتر بود. در دوره مورد بررسی، تسهیلات اعطایی توسط بانک‌های خصوصی ۱۹,۱ درصد رشد نمود که از نرخ رشد مدت مشابه سال ۹۱ یعنی (۲۰,۵ درصد)، ۱,۴ واحد درصد کمتر بود. سهم بانک‌های خصوصی از مانده تسهیلات سیستم بانکی از ۵۱,۶ درصد در سال ۹۱ به ۵۹,۱ درصد در سال ۹۳ افزایش یافت.

رشد ۱۳,۳ درصدی تسهیلات بانک‌های دولتی ناشی از رشد ۱۱,۶ و ۱۴,۴ درصدی تسهیلات بانک‌های تجاری دولتی و تخصیصی دولتی است. به این ترتیب سهم بانک‌های دولتی از کل تسهیلات بانکی از ۴۸,۴ درصد در سال ۹۱ به ۴۰,۹ درصد در سال ۹۳ کاهش یافت، که تصحیح آماری صورت گرفته نقش بسزایی در این کاهش سهم داشته است.

جدول شماره ۲۱: توزیع تسهیلات اعطایی سیستم بانکی

سهم از مانده			درصد رشد			مانده تسهیلات (تریلیون ریال)			شرح
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۶,۷	%۳۰,۷	%۱۷,۷	۶۳۰۹,۱	۵۴۰۸,۲	۴۱۳۸,۹	سیستم بانکی
%۵۹,۱	%۵۸,۰	%۵۱,۶	%۱۹,۱	%۴۶,۸	%۲۰,۵	۳۷۳۱,۶	۳۱۳۴,۲	۲۱۳۴,۶	بانک‌های خصوصی*
%۴۰,۹	%۴۲,۰	%۴۸,۴	%۱۳,۳	%۱۳,۴	%۱۴,۸	۲۵۷۷,۴	۲۲۷۳,۹	۲۰۰۴,۴	بانک‌های دولتی
%۱۵,۳	%۱۶,۰	%۱۸,۹	%۱۱,۶	%۱۰,۴	%۵,۸	۹۶۳,۹	۸۶۴	۷۸۲,۵	بانک‌های تجاری
%۲۵,۶	%۲۶,۱	%۲۹,۵	%۱۴,۴	%۱۵,۴	%۲۱,۵	۱۶۱۳,۵	۱۴۰۹,۹	۱۲۲۱,۹	بانک‌های تخصصی

* بانک مرکزی از اسفند ۱۳۸۸ طبقه‌بندی بانک‌های غیردولتی و تجاری دولتی را تغییر داده و چهار بانک صادرات، ملت، تجارت و رفاه را جزو بانک‌های غیردولتی قرار داده است.

آمار مطالبات غیر جاری^۹ سیستم بانکی برای تمام سال ۹۳ منتشر نشده است. با این حال معاون نظارتی بانک مرکزی از کاهش ۲,۴ درصدی نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات نظام بانکی خبر داد. وی بیان نمود نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات نظام بانکی که در اوایل سال ۱۳۹۳ حدود ۱۵ درصد بود، در خردادماه ۱۳۹۴ به ۱۲,۶ درصد کاهش یافته است، با این حال تاکنون آمار مطالبات غیر جاری سیستم بانکی منتشر نشده است.

در گزیده آمارهای اقتصادی بخش پولی و بانکی، آمار تسهیلات اعطایی سیستم بانکی به تفکیک عقود اسلامی منتشر شده است. رقم "سایر" در این بخش عمدتاً شامل مطالبات غیرجاری بانک‌ها نیز می‌باشد. اگرچه این رقم دقیق نیست ولی می‌تواند نشانگری برای سهم بانک‌ها از مطالبات غیرجاری بانک‌ها باشد. این رقم از ۶۷۰ تریلیون ریال در اسفند ۹۲ با ۸,۳ درصد رشد به ۷۲۵,۹ تریلیون ریال در پایان سال ۱۳۹۳ رسید.

طی این مدت نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات در سیستم بانکی کاهش یافت. این نسبت از ۱۲,۵ درصد در پایان سال ۱۳۹۲ به ۱۱,۶ درصد در پایان سال ۱۳۹۳ رسید. در بانک‌های خصوصی این نسبت از ۱۵,۱ درصد به ۱۳,۸ درصد کاهش یافت، همچنین این نسبت در بانک‌های دولتی از ۱۰,۶ درصد به ۸,۸ درصد رسید.

^۹ Non-performing loan

جدول شماره ۲۲: نسبت مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات سیستم بانکی

شرح	نسبت مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات		رشد (درصد)
	۱۳۹۳	۱۳۹۲	
سیستم بانکی	۱۲,۵	۱۱,۶	-۷,۲٪
بانک‌های خصوصی	۱۵,۱	۱۳,۸	-۸,۶٪
بانک‌های دولتی	۱۰,۶	۸,۸	-۱۷٪
بانک‌های تجاری	۱۸,۲	۱۲,۸	-۲۹,۷٪
بانک‌های تخصصی	۶,۲	۶,۴	۳,۲٪

منبع بانک مرکزی

عدم شفافیت صورت‌های مالی برخی از بانک‌ها این شبهه را ایجاد می‌کند که رقم واقعی مطالبات غیر جاری شبکه بانکی فراتر از این ارقام باشد. زیرا انگیزه‌های کوتاه‌مدت مدیران و سهامداران بانک‌ها باعث استمهال و عدم طبقه‌بندی صحیح مطالبات غیر جاری شده است، که ادامه این روند در میان‌مدت باعث زیان‌ده شدن واسطه‌گری مالی بانک‌ها، و در بلند مدت باعث ورشکستگی برخی از این نهادهای مالی خواهد شد.

علی‌رغم وجود این شبهات، کاهش تورم و ثبات بازار ارز، رشد اقتصادی مثبت و خروج نسبی از رکود، پی‌گیری‌های قضایی جدی از سوی بانک مرکزی (تشکیل کارگروه ویژه مطالبات معوق در بانک مرکزی، بررسی پرونده‌های عمده هر بانک با حضور مدیران بانک‌های مربوطه، ایجاد کارگروه ویژه با مسولیت یکی از اعضای هیات مدیره در هر بانک، تعامل مثبت بانک مرکزی و سازمان ثبت اسناد کشور برای شناسایی اموال و دارایی‌های بدهکاران، محاسبه ذخیره مشکوک الوصول بانک‌ها، تشدید اقدامات برای ممنوع الخروج کردن بدهکاران و اعمال محدودیت در برخی از فعالیت‌های مجاز بانکی در صورت قصور موسسات و بانک‌ها در امر وصول مطالبات)^{۱۰} می‌تواند از دلایل کاهش نسبت مطالبات غیر جاری به تسهیلات باشد. اگرچه می‌بایست یادآور شد سیستم بانکی کماکان از نبود یک نظام اطلاعاتی یکپارچه در سیستم بانکی کشور و ضعف نظام اعتبارسنجی و رتبه‌بندی مشتریان، رنج می‌برد. جدول زیر نسبت مطالبات غیر جاری در بخش‌های مختلف اقتصادی را نشان می‌دهد. بر این اساس بخش صنعت و معدن در بین بخش‌های مختلف بیشترین و بخش مسکن و ساختمان کمترین نسبت مطالبات غیر جاری را دارد.

^{۱۰} وزیر امور اقتصاد و دارایی

جدول شماره ۲۳: نسبت مطالبات غیر جاری در بخش‌های اقتصادی (درصد)

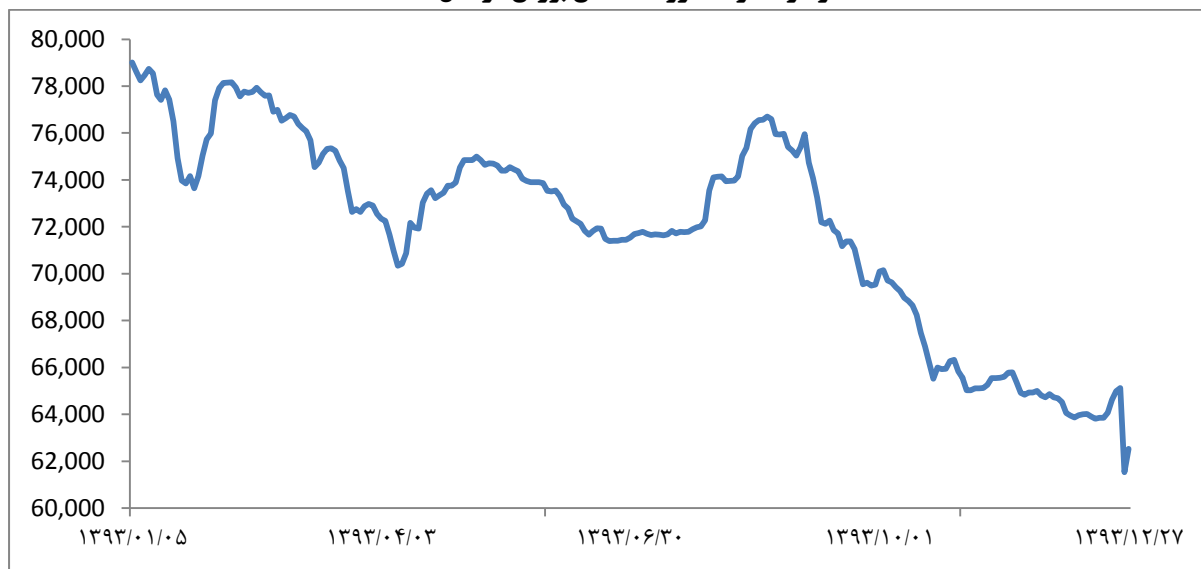
بخش/سال	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
بازرگانی و خدمات	۱۵,۸	۱۴,۶	۱۳,۴
کشاورزی	۱۴,۵	۱۲,۱	۱۰,۲
صنعت و معدن	۱۷,۵	۱۶,۲	۱۳,۹
مسکن و ساختمان	۵	۴,۹	۴,۹
کل	۱۴,۷	۱۴,۱	۱۲,۱

منبع: بانک مرکزی

بورس تهران

شاخص بورس تهران در سال ۱۳۹۳، با ۲۱ درصد کاهش از ۷۹,۰۱۴ واحد در ابتدای سال به ۶۲,۵۳۲ واحد در پایان اسفندماه رسید. در حقیقت، بورس اوراق بهادار تهران روند نزولی خود را از ابتدای فصل چهارم سال ۱۳۹۲ آغاز کرده و با شروع سال ۱۳۹۳، این روند نزولی ادامه یافت. نااطمینانی نسبت به آینده مذاکرات، ابهام در قیمت خوراک گاز پتروشیمی‌ها و سیاستگذاری‌های غلط در بورس اوراق بهادار از جمله عواملی بودند که باعث شد این روند نزولی در سال ۱۳۹۳ نیز ادامه یابد.

نمودار شماره ۷: روند شاخص بورس در سال ۱۳۹۳

شاخص بورس در هشت ماهه اول سال در فاصله ۷۰ تا ۷۸ هزار در نوسان بود تا اینکه از اول آذرماه ۱۳۹۳ و با اعلام تمدید مدت زمان مذاکرات، با سرعت بالایی ریزش کرد و به کانال ۶۱ هزار واحد در ۲۶ اسفندماه وارد گردید. ریزش قیمت نفت به حدود ۴۰ دلار به ازای هر بشکه از دلایل نزول بورس در فصل آخر سال به شمار می‌رود.

بررسی رشد شاخص بورس طی سال‌های گذشته نشان می‌دهد، عملکرد بورس به لحاظ بازدهی، نسبت به سال‌های پیشین افت چشمگیری را نشان می‌دهد. جدول زیر، روند رشد شاخص بورس اوراق بهادار طی ده سال گذشته را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۲۴: روند رشد شاخص بورس طی ده سال گذشته و مقایسه با نرخ رشد تورم

سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
شاخص	۹,۴۵۹	۹,۸۲۱	۱۰,۰۸۲	۷,۹۶۷	۱۲,۵۳۷	۲۳,۲۹۶	۲۵,۹۰۶	۳۸,۰۴۰	۷۹,۰۱۵	۶۲,۶۳۲
رشد شاخص	-۲۲٪	۴٪	۳٪	-۲۱٪	۵۷٪	۸۶٪	۱۱٪	۴۷٪	۱۰۸٪	-۲۱٪
تورم	۱۰,۳٪	۱۱,۹٪	۱۸,۴٪	۲۵,۴٪	۱۰,۸٪	۱۲,۴٪	۲۱,۵٪	۳۰,۵٪	۳۴,۷٪	۱۵,۶٪

آمار مربوط به حجم معاملات صورت گرفته، ارزش بازار سهام شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار و متوسط نسبت قیمت به درآمد (P/E)، از دیگر شاخص‌های مهم بررسی عملکرد بورس اوراق بهادار به شمار می‌روند که در ادامه به آنها پرداخته خواهد شد.

در دوازده ماه منتهی به اسفند ۱۳۹۳، تعداد ۱۶۵,۲ میلیارد برگه سهم و حق تقدم به ارزش ۵۴۲,۵ تریلیون ریال در بورس اوراق بهادار مورد معامله قرار گرفته است که به لحاظ تعداد ۱۳ درصد و به لحاظ ارزش سهام مورد معامله، حدود ۴۴ درصد کاهش نشان می‌دهد. ارزش سهام شرکت‌های حاضر در بازار، با ۲۷,۲ درصد کاهش از ۳,۸۶۶ تریلیون ریال در ابتدای سال ۱۳۹۳ به ۲,۸۱۳ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۳ افزایش یافت.

متوسط نسبت P/E (نسبت قیمت به سود) بازار نیز از ۷,۱ در سال ۱۳۹۲ به ۵,۴۳ در سال ۱۳۹۳ کاهش یافت. مجموعه این آمارها نشان‌دهنده افزایش بدبینی فعالان اقتصادی به آینده وضعیت اقتصادی کشور و کاهش حمایت حقوقی‌ها می‌باشد.

میانگین بازدهی سهام در سال ۱۳۹۳، فقط ۱,۷ درصد بود. در حالی که میانگین بازدهی سهام در سال ۱۳۹۲، ۹۶ درصد بود. به طور کلی بازدهی سهام می‌تواند از سه منشا ۱. تغییر افزایش قیمت سهام ۲. سود نقدی سهام ۳. بازدهی از محل "مطالبات و آورده نقدی (سهام جایزه و حق تقدم ناشی از افزایش سرمایه شرکت) ناشی شود. همانطور که در جدول زیر مشاهده می‌شود، سود نقدی، مطالبات و آورده سهامدار توانسته ۵ درصد سود برای سهامدار ایجاد نماید، اما کاهش ۳,۳ درصدی ارزش سهام باعث گردید در مجموع میانگین بازدهی سهام در سال ۱۳۹۳، فقط ۱,۷ درصد باشد.

جدول زیر، بازدهی هریک از صنایع حاضر در بورس اوراق بهادار را به تفکیک منشا نشان می‌دهد:

جدول شماره ۲۵: بازدهی صنایع حاضر در بورس اوراق بهادار

بازدهی از محل		بازدهی کل	سهام از ارزش بازار	صنعت	بازدهی از محل		بازدهی کل	سهام از ارزش بازار	صنعت
افزایش قیمت	سود نقدی، مطالبات و آورده سهامدار				افزایش قیمت	سود نقدی، مطالبات و آورده سهامدار			
-۶,۱۰٪	۵,۴۰٪	-۰,۷٪	۰,۳٪	کانی غیر فلزی	۳۱,۹٪	۰,۴٪	۳۲,۳٪	۳٪	حمل و نقل انبارداری و ارتباطات
-۱٪	۰,۱٪	-۰,۹٪	۲٪	فنی و مهندسی	۲۷,۴٪	۰٪	۲۷,۴٪	۰٪	استخراج سایر معادن
-۷,۳٪	۶,۲٪	-۱,۱٪	۰٪	استخراج زغال سنگ	۲۲٪	۰٪	۲۲٪	۰,۱٪	منسوجات
-۳,۵٪	۲,۱٪	-۱,۴٪	۱٪	انبوه سازی املاک و مستغلات	۱۵,۳٪	۰٪	۱۵,۳٪	۰,۱٪	ابزار پزشکی
-۸,۶٪	۶,۶٪	-۲٪	۵,۹٪	چندرشته ای صنعتی	۱۱,۱٪	۳,۲٪	۱۴,۳٪	۷,۵٪	فرآورده های نفتی
-۷,۲٪	۴,۹٪	-۲,۳٪	۱۰٪	فلزات اساسی	۲,۵٪	۱۰,۳٪	۱۲,۸٪	۱,۳٪	رایانه
-۳٪	۰٪	-۳٪	۰,۲٪	قند و شکر	۱٪	۱۱,۶٪	۱۲,۶٪	۱,۳٪	عرضه برق، گاز، بخار و آب گرم
-۲۲٪	۱۶,۹٪	-۵٪	۲,۷٪	مخابرات	۷,۷٪	۳,۹٪	۱۱,۶٪	۱,۳٪	واسطه گریهای مالی و پولی
-۲۱,۶٪	۱۶,۳٪	-۵,۳٪	۰,۲٪	استخراج نفت گاز جز اکتشاف	-۱,۲٪	۱۲,۵٪	۱۱,۳٪	۰٪	محصولات کاغذی
-۱۵,۸٪	۹,۸٪	-۶٪	۱,۸٪	سیمان آهک گچ	۱۰٪	۱,۳٪	۱۱,۳٪	۱,۷٪	فعالیت های کمکی به نهادهای مالی واسط
-۱۸,۲٪	۱۰,۲٪	-۸٪	۰٪	محصولات چرمی	۰,۷۰٪	۱۰٪	۱۰,۸٪	۰٪	زراعت و خدمات وابسته
-۸,۵٪	۰٪	-۸,۵٪	۰,۳٪	محصولات فلزی	۸,۶۰٪	۰٪	۸,۶٪	۰,۱٪	پیمانکاری صنعتی
-۱۳,۵٪	۴,۸٪	۸,۷٪	۰,۲٪	هتل و رستوران	-۲,۲٪	۱۰٪	۷,۸٪	۲,۵٪	دارویی
-۲۰,۴٪	۱۰٪	۱۰,۳٪	۰,۴٪	لاستیک و پلاستیک	۱,۷٪	۵,۲۰٪	۶,۹٪	۲,۸٪	سرمایه گذاریها
-۲۵,۳٪	۱۴٪	۱۱,۳٪	۲,۶٪	وسایل ارتباطی	۰,۸٪	۴٪	۴,۸٪	۰,۵٪	دستگاه های برقی
-۱۷,۱٪	۴,۴٪	۱۲,۶٪	۱,۱٪	غذایی بجز قند و شکر	۳,۳٪	۰٪	۳,۳٪	۱۴,۱٪	بانکها و موسسات اعتباری
-۲۱,۷٪	۶,۵٪	۱۵,۱٪	۳,۸٪	استخراج کانه های فلزی	۱,۷٪	۱,۳٪	۳٪	۰,۵٪	ماشین آلات و تجهیزات
-۱۹,۳٪	۰٪	۱۹,۳٪	۰٪	محصولات چوبی	-۲,۵٪	۵٪	۲,۵٪	۲۶,۳٪	شیمیایی
-۱۹,۵٪	۰٪	۱۹,۵٪	۰٪	تجارت عمده و خرده فروشی وسائط نقلیه موتور	-۲٪	۳,۹٪	۱,۹٪	۱,۱٪	بیمه و بازنشتگی
-۲۵,۴٪	۰٪	۲۵,۴٪	۰٪	سایر حمل و نقل	۱٪	۰,۵٪	۱,۵٪	۳٪	خودرو و قطعات
-۴۲,۳٪	۱,۱٪	۴۱,۲٪	۰,۱٪	خرده فروشی	-۱,۱٪	۲,۶٪	۱,۴٪	۰,۲٪	کاشی و سرامیک
-۳,۳٪	۵٪	۱,۷٪	-	کل	۰,۷۰٪	۰٪	۰,۷٪	۰٪	چاپ

حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات با بازدهی مثبت ۳۲ درصد بیشترین و خرده فروشی با بازدهی منفی ۴۱ درصد کمترین

بازدهی ها را در میان صنایع حاضر در بورس اوراق بهادار تهران ثبت کرده اند.

بخش خارجی

طی یازده ماهه اول سال ۱۳۹۳، موازنه پرداخت‌های کشور ۵,۷ میلیارد دلار مثبت بود که نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن، ۱۶,۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. دلایل اصلی این امر، کاهش صادرات نفتی به دلیل کاهش قیمت نفت در سال ۱۳۹۳ و افزایش واردات (نسبت به سال قبل از آن که واردات به شدت کاهش یافته بود) و در نتیجه کاهش تراز تجاری بوده است.

طی دوره مورد بررسی، تراز تجاری از ۳۰,۶ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه نخست سال ۱۳۹۲ با ۲۲ درصد کاهش به ۲۳,۸ میلیارد دلار، در دوره مشابه سال ۱۳۹۳ رسید. کاهش تراز تجاری به دلیل افزایش ۷,۴ درصدی واردات و کاهش ۳,۴ درصدی صادرات اتفاق افتاده است.

در سال ۱۳۹۳ درآمد نفتی ۱۱ درصد کاهش یافت و از ۵۸,۸ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه اول سال ۱۳۹۲، به ۵۲,۴ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه اول سال ۱۳۹۳ رسید. با این وجود درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی طی همین مدت، از ۲۵ میلیارد دلار به ۲۸,۶ میلیارد دلار (حدود ۱۴,۶ درصد) افزایش یافته است.

واردات نیز با ۷,۴ درصد افزایش، از ۵۳,۲ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه اول سال ۱۳۹۲ به ۵۷,۲ میلیارد دلار طی همین مدت در سال ۱۳۹۳ رسیده است. تعلیق برخی تحریم‌های ایران و نیز آزادسازی برخی دارایی‌های بلوکه شده کشور را از عوامل این رشد می‌توان بر شمرد.

در نتیجه، طی دوره مورد بررسی، تراز حساب جاری از ۳۰,۶ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه نخست سال ۱۳۹۲ با ۲۲ درصد کاهش به ۲۳,۸ میلیارد دلار، در دوره مشابه سال ۱۳۹۳ رسید. کاهش تراز حساب جاری به همان دلایل ذکر شده در مورد تراز بازرگانی اتفاق افتاده است. زیرا سایر اقلام نظیر حساب خدمات، درآمد و انتقالات جاری تغییر قابل توجهی نداشته‌اند.

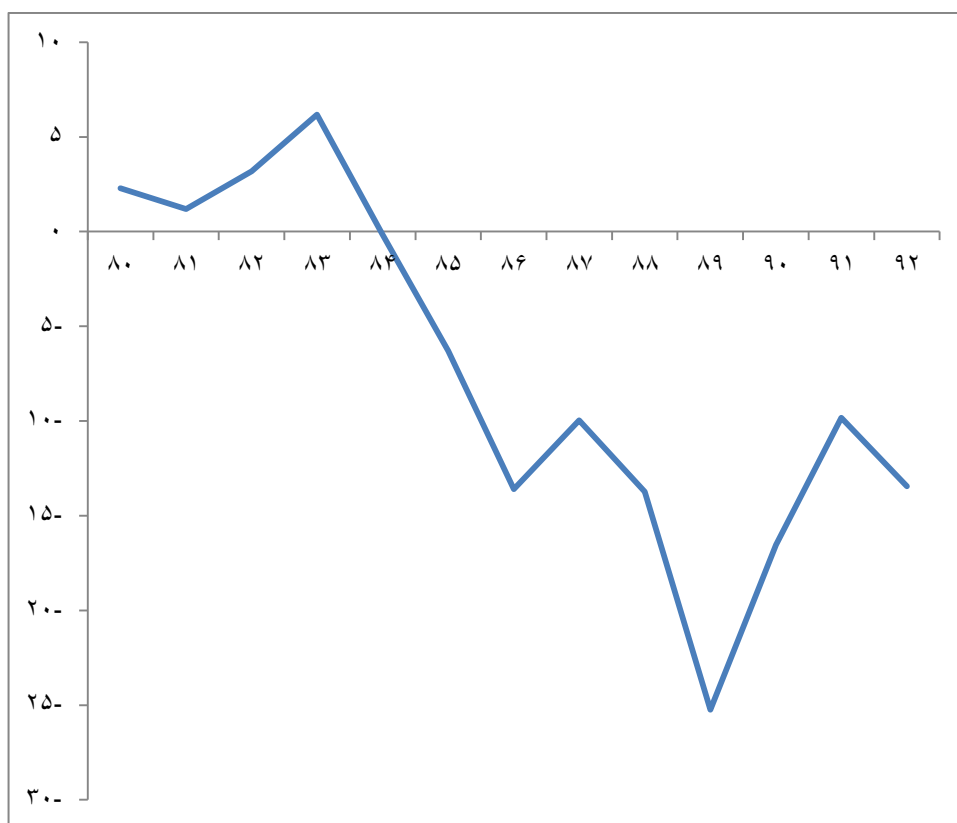
به طور کلی، خالص حساب سرمایه از سال ۱۳۸۴ به بعد همواره منفی بوده است. این رقم از منفی ۱۴ میلیارد دلار در ۱۱ ماهه اول سال ۱۳۹۲ به منفی ۷,۹ میلیارد دلار در طی مدت مذکور در سال ۱۳۹۳ رسید. تنش‌های سیاسی آغاز شده طی سال‌های اخیر و به دنبال آن بحران ارزی سال‌های ۹۱-۱۳۹۰ به دلیل مسدود شدن دارایی‌های بانک مرکزی از سوی اتحادیه اروپا و مسدود شدن دارایی‌های دولت و بانک مرکزی از سوی دولت آمریکا در بهمن ماه همان سال، از مهمترین دلایل این امر به شمار می‌روند.

با روی کار آمدن دولت جدید این انتظار به وجود آمد که وضعیت اقتصادی بهبود یابد و به پیروی از آن روند منفی نقل و انتقالات سرمایه‌ای بهبود یابند. شواهد نشان دهنده کاهش سرعت خروج سرمایه از کشور در سال ۹۳ می‌باشد.

لازم به ذکر است به دلیل وجود تحریم‌های بین‌المللی، رهگیری انجام بسیاری از نقل و انتقالات به منظور خروج ارز از کشور، برای بانک مرکزی و سیستم بانکی امکان‌پذیر نبوده است. در نتیجه بخش قابل توجهی از حجم خروج ارز از کشور از طریق بازار غیررسمی (صراف‌ها) صورت گرفته که در آمارهای سیستم بانکی ملحوظ نگردیده است. بنابراین نمی‌توان برآورد دقیقی از آن ارائه کرد. نمودار زیر وضعیت خالص حساب سرمایه طی یازده سال گذشته را نشان می‌دهد:

دهد:

نمودار شماره ۸: خالص حساب سرمایه طی دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۲ (میلیارد دلار)

همانطور که در نمودار فوق مشاهده می‌شود، حساب سرمایه از سال ۱۳۸۴ روند نزولی خود را آغاز نموده و از منفی ۰٫۱۶ میلیارد دلار در این سال به منفی ۱۳٫۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ و منفی ۷٫۹ میلیارد دلار در یازده ماهه ۱۳۹۳ رسید. و مجموع این مقادیر منفی تا پایان یازده ماهه سال ۱۳۹۳ بالغ بر بیش از ۱۱۶ میلیارد دلار گردید.

نکته حایز اهمیت در خصوص جدول موازنه پرداختها، رقم بزرگ اختصاص یافته به "اشتباهات و از قلم افتادگی" - هاست که میزان آن از رقم موازنه کل تجاوز می‌نماید. انتظار می‌رود مبلغ قابل توجهی از این رقم مربوط به حساب سرمایه باشد که هنوز صحت آن احراز نگردیده است. لذا نمی‌توان در خصوص آن اظهار نظر قطعی نمود. در مجموع، ذخایر ارزی کشور در پایان یازده ماهه سال ۱۳۹۳، حدود ۱۳۰,۳ میلیارد دلار برآورد می‌شود که نسبت به پایان سال قبل از آن ۵ درصد رشد نشان می‌دهد. طبعاً با توجه به مسائل مربوط به تحریم‌های بین‌المللی، در حال حاضر کلیه ذخایر ارزی کشور نقداً قابل استفاده نمی‌باشند.

جدول شماره ۲۶: موازنه پرداختها (میلیارد دلار) *

درصد تغییر	عملکرد یازده ماهه						
	۹۲/۹۳	۹۱/۹۲	۹۰/۹۱	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
-۰.۳	-۰.۷	-۰.۳۳	۸۱	۸۳,۸	۹۰,۲	۱۳۴	صادرات
-۰.۱۱	-۰.۷	-۰.۴۳	۵۲,۴	۵۸,۸	۶۳,۵	۱۱۱	صادرات نفتی
۰.۱۴	-۰.۶	۰.۱۶	۲۸,۶	۲۵	۲۶,۷	۲۳	صادرات غیرنفتی
۰.۸	-۰.۱۲	-۰.۱۷	۵۷,۲	۵۳,۲	۶۰,۳	۷۲,۹	واردات
-۰.۲۲	۰.۲	-۰.۵۱	۲۳,۸	۳۰,۶	۲۹,۹	۶۱,۱	تراز تجاری
۰.۱۹	-۰.۵۰	۰.۶۵	-۳,۴	-۴,۲	-۲,۸	-۸,۱	خالص حساب خدمات و انتقالات
-۰.۲۳	-۰.۳	-۰.۴۹	۲۰,۴	۲۶,۴	۲۷,۱	۵۳	حساب جاری
۰.۴۴	۰.۹	-۰.۳۰	-۷,۹	-۱۴	-۱۲,۸	-۱۸,۲	حساب سرمایه
-۰.۲۰	۰.۳	۰.۶۴	-۶,۷	-۵,۶	-۵,۸	-۱۶,۲	اشتباهات و از قلم افتادگی
-۰.۱۵	-۰.۲۰	-۰.۵۴	۵,۸	۶,۸	۸,۵	۱۸,۶	موازنه کل (تغییر در ذخایر)
۰.۵	۰.۱۲	۰.۱۲	۱۳۰,۳	۱۲۴,۶	۱۱۱,۵	۹۹,۳	مجموع ذخایر ارزی *

* برای سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ آمار ۱۲ ماهه و برای سال ۱۳۹۳ از آمار یازده ماهه استفاده شده است.